

Saakašvili pátrá, radí, informuje.

Procházka Brnem, to je výkon.

Před dvěma stoletími se narodil Karel Jaromír Erben.

Kulturní

noviny

PRVNÍ DRUŽSTEVNÍ LIST PRO SPOLEČNOST, POLITIKU, VĚDU A UMĚNÍ

29 Kč / PŘEDPLATITELÉ 25 Kč

V ČÍSLE:

3 STRANA

DRUHÉ DĚLENÍ AFRIKY

Čína potřebuje kolonie.

6 STRANA

PROČ PODPOROVAT VĚDU

Úvaha Václava Hořejšího.

9 STRANA

HOSPODA NEBO ELEKTRIFIKACE

Dokumenty z jihlavského festivalu.

PŘIPRAVUJE SE

Na prosinec chystáme speciální přílohu věnovanou příspěvkům z naší konference o médiích v Jihlavě a knižním tipům.

DRUŽSTEVNÍ PROJEKT

Jsme prvním českým mediálním družstvem. Naše členy spojuje idea vytvořit nezávislé médium s akcentem na témata občanské společnosti a kultury. Rozšiřování družstva je cestou ke stabilitě novin, k nezávislosti na čistě komerčních mechanismech. Členství je investice do nezávislosti. Informace o družstevním projektu a dosavadní činnosti: www.kulturni-noviny.cz. Noví členové získávají předplatné na jeden rok zdarma a v dalších letech s třetinovou slevou.

- 1. Informace o družstvu:** druzstvo@kulturni-noviny.cz
- 2. Informace o předplatném a obecné dotazy:** info@kulturni-noviny.cz
- 3. Náměty a reakce:** redakce@kulturni-noviny.cz

Nejjednodušší podpora projektu: Předplat'te si Kulturní noviny!
VYZKOUŠEJTE NÁS!

SMS = číslo KN ZDARMA

Pošlete SMS (běžný tarif) ve tvaru:

Jméno-Příjmení-Ulice-Číslo-Obec-PSC na **608 573 963**

ISSN 1804-8897

9 771804 889023

Svět duše a jeho Kolumbus

V roce 1961 zemřel jeden z nejvýznamnějších psychologů dvacátého století a jeden z nevlivnějších moderních myslitelů, Švýcar Carl Gustav Jung. Jeho myšlenky vzbuzovaly a dosud vzbuzují mnohé reakce, souhlasné i nesouhlasné, což svědčí o jejich životnosti a inspirativnosti. Jungovské pojmy jako extroverze, introverze, animus, anima, archetyp a další pronikly nejen do běžného slovníku vzdělance, ale i do praxe celé řady humanitních oborů.

BORIS RAFAILOV

Narozen roku 1875 v rodině protestantského faráře, dostal se záhy malý Carl Gustav Jung do kontaktu s otázkami spirituality. Víra, pochybnosti o ní, značná citlivost k duchovním skutečnostem i neobyčejná představivost navedly dospívajícího chlapce k zájmu o filosofii, literaturu a o jejich původce – o člověka a jeho duši. Rozhodl se pro studium lékařství, které v tehdejší době umožňovalo rozvíjet vědecké poznání fyzické i psychické stránky člověka. Následující text se

Pokračování na straně 4.

KOMENTÁŘ JIŘÍHO PLOCKA

Duši nelze změřit

Po chodníku jde muž. Náhle bác! Na hlavu mu spadne střešní taška.

To byla ale nešťastná náhoda, řeknou lidi. Dokonce i ti studovaní. Jenže to žádná náhoda nebyla. Slovem náhoda si jen omlouváme nedůslednost, s jakou přemýšlíme o životě a přistupujeme k poznání světa.

Ta taška nespada náhodou. Její pád byl výsledkem působení zákonitých procesů, jež lze všechny popsat fyzikálně. Působením konkrétních sil se něco za jistou dobu pohnulo a nakonec spadlo na zem. Nic nepochopitelného. Stejně tak ten muž: V určitou chvíli vyrazil na cestu, šel určitou rychlostí a jeho dráha se protнула s dráhou padající tašky. Proč vyrazil a proč právě v určité chvíli a určitou rychlostí? A proč zrovna touto cestou? Na všechny tyto otázky existují odpovědi, jež jsou zakotveny v jádru lidské existence. Šel třeba nakoupit. Člověk potřebuje jíst. Nebo šel za milou. Člověk potřebuje lásku. Nebo šel za kamarády do hospody. Člověk potřebuje vztahy, bez nich není ničím – ve vztazích se formuje, vymezuje, roste, nebo upadá.

Na chlapíka spadla taška. Zákonitě. Dobrá, ale co dál? Má to nějaký smysl? Proč ale musel jít zrovna do hospody? Nemohl zůstat sedět doma? Mohl,

jistě, ale chodívá do hospody pravidelně, protože si tam uleví od tlaku, který mu působí stresující zaměstnání, a neumí to řešit jinak. Ale proč mu zaměstnání působí stres? Protože dělá něco, co vlastně nikdy dělat nechtěl. Ale okolí po něm chtělo, aby se šel vyučit zámečnickem. Jako otec. Přitom on měl nejraději zvířata. Od malička pečoval o nalezená koťata, myšky, ptáčky. Jenže to, co měl rád, nebylo v něm dost silné, aby obstálo proti tomu, „co se má“. Jeho život byl tak od začátku v napětí mezi jeho niternou pravdou a pravdou, již mu vnutil svět. Každé gesto, každá emoce, každé rozhodnutí je deformováno tím napětím. Mohl třeba vyjít o chvíli později, kdyby jej to tak nepudilo do společnosti... Jsme ve značné míře ve vleku hlubších příčin, jež si neuvědomujeme. V moci nevědomí. To není tragédie, ale reálný problém k řešení.

Někomu se daří, má pocit, že má věci pod kontrolou (často ale bez ohledu na cenu, jakou za to platí jeho okolí), jiný zas klopýtá nahoru dolů a další žije s pocitem nesmyslnosti a bezúčelnosti. Život každého z nás má nějaký smysl, který není zprvu zřejmý. Poznat jej znamená osvobodit se ze svěrací kazajky: Přijmout to, co patří ke mně, odrážet to, co mi vnucuje někdo jiný (ať už má předkové či současníci). Znamená to též smysluplně naplnit životní

úkol. Celá Jungova dobrodružná životní cesta – ať už ta vnitřní osobní či profesní (obě u něj víceméně splývají) – je ve znamení touhy po poznání lidské duše a jejího údělu. Po poznání struktury psychiky, jež se vynořuje při soustředěném zkoumání, stejně jako se přírodovědcům vynořovala struktura atomární, molekulární, buněčná, tkáňová, orgánová... Podstatný rozdíl při bádání je v tom, že duše nežije skrze atomy či molekuly, byť je jimi ovlivňována, ale skrze soustavu symbolů, které nelze jednoduše měřit a vážit (velká kytka – velká láska?). O to pozorněji a poučeněji je nutno vnímat působení symbolů napříč historickými epochami i životem jednotlivce, aby člověk dospěl k obecnějším závěrům. Třeba k archetypům. Duši nelze měřit, lze s ní pouze komunikovat. A to všemi prostředky, jimž ona rozumí, tedy i pomocí tónů a obrazů. Důsledný znalec duše musí mít mimo jiné smysl pro podstatu umění a náboženství, neboť to vše jsou jazyky duše. Jenže tady vykračujeme za hranice dosavadního akademického pojetí psychologie, což v Jungově případě znamenalo, že byl jedněmi označován za novátora a génia, jinými za „nevědeckého“ myslitele, nebo dokonce přímo šarlatána. Každý dohlédá tam, kam může. Jungův život i práce jsou prubířským kamenem lidského ducha.

BEZ PARDONU

ANO 2011, ale...

Nejde jen o to, co je řečeno, ale také kdo to říká. A někdy kdo je důležitější než co. Ve veřejném prostoru se nově budeme setkávat s projektem nesoucím název Akce nespokojených občanů. Manažerem hnutí, které má ambice pozvednout rozkradený a zkorumpovaný stát ku prospěchu občanů, bude miliardář pan Babiš. Jeho výzva „pojdme s tím něco udělat“ může být myšlena poctivě, co říká má hlava a patu, navíc je hezké, že ho při jeho nesmírném bohatství osud obyčejných lidí vůbec zajímá. Jenomže proč se mají občané srovnávat zrovna za miliardářem? Kvůli tomu, že nemá problém nakoupit za dva miliony reklamní prostor v médiích?

Pak je tu otázka, zda věřit, že zrovna nespokojenost je tím správným sociálním tmelem, věřit, že v našťvanosti jsou si občané rovni bez ohledu na věk, vzdělání, orientaci, původ, jmění. Není tomu také tak, že lidé, kteří jsou jednotní v tom, co jim vadí, se později neshodnou na tom, co chtějí? Pan Babiš se občanovi nenabízí jako myslitel, disponující vizí, co udělat. Chce být tím, kdo akci nespokojených občanů pouze zafinancuje a manažersky povede. Nemá zapotřebí se předvádět, skromně zůstane obyčejným miliardářem, co bezplatně pomůže dobré věci.

Potíž je v tom, že státem v jeho představě jsou špatně fungující instituce a procesy, které je potřeba opravit a usměrnit, aby z nich občan měl zisk. Podle pana Babiše je stát tunelovanou firmou, kterou je třeba dostat z červených čísel. To je jeho manažerská parketa. Pokud například víc vydělá na řepce, nebude přece pěstovat brambory. A pokud lze mít výnosný monopol na rohlíky, proč v rohlíčích soutěžit? Když se vhodně sníží náklady a zvýší produktivita, byl by v tom čert, aby se nevydělalo!

Co když ale stát není firmou? Co když jsme státem my, občané, a netoužíme po tom, aby z nás byl zisk? Pan miliardář bude mít spádeno na korupci proto, že bohatnou špatně. Co když ale občané doplácí i na to, že dobří bohatí bohatnou na úkor nespokojených obyčejných občanů? Co s tím pan Babiš udělá?

IVAN HOFFMAN

VÝROČÍ

Čang I-mou (* 14. 11. 1951)

Dnes se dožívá šedesáti let režisér a kameraman Čang I-mou, představitel tzv. Páté generace čínského filmu. Narodil se v Si-anu, jeho rodiče byli politicky perzekuováni, takže filmovou školu směl dokončit až jako třicátník. Světový ohlas mělo jeho drastické válečné drama *Rudé pole*, psychologická alegorie z prostředí harému *Vyvěste červené lampiony* nebo neorealistická komedie o trampotách mladé vesnické učitelky *Nikdo nesmí chybět*. Po četných konfliktech s cenzurou se soustředil na akční historické velkofilm, jako byl na Oscara nominovaný *Hrdina*, byl také pověřen režii závěrečného ceremonálu pekingské olympiády.

Forum 2000

aneb I polodiktátoři rádi diskutují o demokracii

Ačkoli pražská konference Forum 2000 s podtitulem Demokracie a právní stát překvapila svou otevřeností, s níž pozvala například „protestekonoma“ Josepha Stiglitze, tvářemi letošního ročníku se stali spíše jiní dva její účastníci: kosovská prezidentka Atifete Jahjağová a především gruzínský prezident Michail Saakašvili.

TOMÁŠ KOLOC

Ostře sledované panelové diskuse *Legalita versus legitimita* se zúčastnili navýsost zajímaví hosté. Emigrant z pravcové guatemalské diktatury José María Argueta zůžil ve svém příspěvku její téma na tezi, že „demokracie znamená zabránit legalitě, která by byla založena na nelegitimitě“. Zmínil katastrofální situaci země, kde je 49 % chronicky podvyživených dětí, u indiánského obyvatelstva dokonce 70 %. Spolu s dalším řečníkem, nigerijským exdisidentem a exprezidentem Olusegunem Obasanjem, se shodli na tom, že u nich, ve třetím světě, znamená demokracie něco jiného než u nás: „U nás mít co jíst, je víc než spravedlnost.“ Na konci svého příspěvku Argueta, rodák ze země, která má pouhých osmnáct tisíc policistů na patnáct milionů obyvatel, překvapivě vyjádřil svou ideu; byl by rád, kdyby jeho zemi převzal další řečník, gruzínský prezident Saakašvili.

Michail Saakašvili na úvod chlubně zmínil, že si ještě ráno byl zalýžovat v horách své země, kde by nejráději zůstal, protože u nich mají dnes slavnostní dožínky, ale na pozvání Václava Havla přiletěl do Evropy jen pro účel tohoto panelu. Fakta, která vyjádřil ve svém příspěvku, se dají shrnout následovně: revoluce v jeho zemi byla naprosto nenásilná (což bylo částečně i proto, že jeho vláda nemá nic společného se starými sovětskými politiky) a on během sedmi let vlády dosáhl toho, že Gruzie je po Islandu nejbezpečnější zemí na světě („je zde o 60 % kriminality méně než ve Francii“), Tbilisi je nejbezpečnější město na světě, korupce se snížila z 19 % na 0,2 %, žlutoukou typu C trpí z původních 56 % populace už jen 18 %, v zemi probíhá rozsáhlá digitalizace s možností pořádat elektronické volby a polovina gruzínských dětí má svůj osobní počítač. Staré elitě, která mu vyčítá například špatný přístup k menšinám, musí říct, že není kouzelník a nemůže

Michail Saakašvili. Architekt demokracie. Foto Robert D. Ward.

vyřešit všechno. Jeho závěrečná věta mi byla svou formulací povědomá: „Národ je JEDNOTNÝ v tom, že chce do NATO a EU!“ (Pak přišel srdcervoucí potlesk publika a gruzínští studenti v publiku se vrhli na svého prezidenta kvůli společným fotografiím. Diskuse však z časových důvodů nebyla dovolena.)

Gruzínský lidskoprávní aktivista Jimi Dabrundašvili, který už deset let žije v České republice, uvedl prezidentovu sebechvalu na pravou míru. V roce 2007 po brutálním rozehnání demonstrace musel prezident odstoupit a byl znovu zvolen až na jaře dalšího roku. Původně byl členem týmu bývalého prezidenta (a ministra zahraničí SSSR) Ševarnadzeho, z něhož odešel spolu s renomovaným evropským diplomatem Zurabem Žvanijou, který se v roce 2005 za nevyjasněných okolností otrávil plynem. O úrovni této vlády svědčí fakt, že ministryně pro rozvoj země s padesátiprocentní

nezaměstnaností je čtyřicetiletá dívka z kanadské gruzínské komunity, kterou prezident Saakašvili potkal na zimních olympijských hrách ve Vancouveru a jejíž jedinou kvalifikací je praxe vedoucí rodinné pekárny. Je pravda, že (nestátní) kriminalita z Gruzie prakticky vymizela, protože 30 % rozpočtu země (v níž neteče pitná voda a neexistuje zdravotnický systém) jde na rezort vnitra. Typický gruzínský vězeň je hladový obyvatel gruzínského venkova s nefungujícím zemědělstvím, který poplenil sousedovu zahrádku a nyní si za to odpykává trest deseti či více let. Země je po konfliktu s Ruskem v roce 2008 naplněna 350 tisíci uprchlíky z okupovaných území. Prezidentova rodina spolu s rodinou ázerbájdžánského prezidenta Alijeva vlastní síť benzínových pump v obou zemích, jeho strýc v zemi kontroluje těžbu nerostů a bratr vývoz ovoce. Všechny gruzínské televize jsou pod kontrolou státu a (podobně jako na Kubě) kombinují vysílání telenovel s prezidentovými projevy o úspěších jeho vlády, které s oblibou přednáší i na různých mezinárodních konferencích. Nicméně v zemi zatím existuje svobodný (zejména regionální) tisk...

Forum 2000 je zkrátka konference plná rozporů. Ačkoli jejím častým námětem je boj za nezávislost, jejím tradičním sponzorem je koncern Coca-Cola. Ačkoli probíhá v České republice, její program i propagační materiály jsou pouze anglické. Jako hlavní mluvčí panelové diskuse s názvem *Moderní organizovaný zločin: anonymní účastnický subjekt veřejné sféry* pak letos pozvala Atifete Jahjağovou, prezidentku mezinárodně neuznané Republiky Kosovo, jejíž úřadující premiér Hashim Thaçi byl zprávou Rady Evropy označen za hlavu ilegálního gangu, který obchoduje s lidskými orgány a se zbraněmi...

Tomáš Koloc (1977) je publicista, básník a překladatel.

Bilancování

JIRÍ PLOCEK

Od počátku vydávání našich novin v červnu tohoto roku se snažíme v oblasti společensko-politické problematiky psát o problémech, které jsou symbolické a principiální pro fungování občanské společnosti. Pro její tříbení. Nezasťírám, že náš úhel pohledu straní občanům, a to zvláště těm, kteří jsou vůči státu, jeho orgánům a popřípadě vůči zájmům lobistických struktur propojených se státní správou v pozici slabšího. V pozici, jež je určována především vnitřním vztahem k věcem a k hodnotám, nikoli bezprostředně ekonomickým či politiko-technokratickým cílem.

Trvalá reflexe situace je nutná: Například divadelníci v Brně (ale nejen oni!) jsou v pozici ohroženého, na rozdíl od těch, kteří o jejich osudu rozhodují. Mají tedy právo o svou existenci bojovat a tím také o existenci určitých kulturních hodnot. Jde o principiální věci a lidem to začíná snad už docházet. Pochybuju, že by se v případě hrubých škrtů v rozpočtu magistrátního úřadu a existenčního ohrožení

primátora desetitisíce lidí vyslovily na jeho podporu. Navíc, v těchto kruzích se případné transformace a přesuny přece jenom uskutečňují jinak než hrubými škrti a vyhazovy (to už musí být křiklavý případ).

Brněnský případ je také ukázkou svévole a manipulativnosti, s níž někteří představitelé státní moci postupují. Na začátku školního roku sdělilo vedení města ředitelům svých příspěvkových organizací, že mají zkrátit rozpočty o pětinu. Jeden začal příčinlivě konat (ředitel Národního divadla), rozdávát výpovědi a plánovat popřípadě dočasné rozpuštění souboru. To zažehlo protesty a demonstrace. Představitelé města pak protestujícím vytkli, že se o ničem ještě nerozhodlo, že se vlamují do otevřených dveří a dělali z nich kverulanty. Naštěstí tlak občanských iniciativ a divadel neustává a tak na městském zastupitelstvu 8. listopadu zaznělo, že vedení města už s pětinovými škrti nepočítá. Jistě, dosud to není na papíru, jak podotkl opoziční zastupitel Martin Ander, ale stejně je to obrovský pokrok. Nakonec to tedy s financemi na kanalizaci nějak

půjde i bez ohrožujících škrtů? Máme tu názorný příklad toho, jak vedení města řeší své velkášské plány na úkor nejslabších článků.

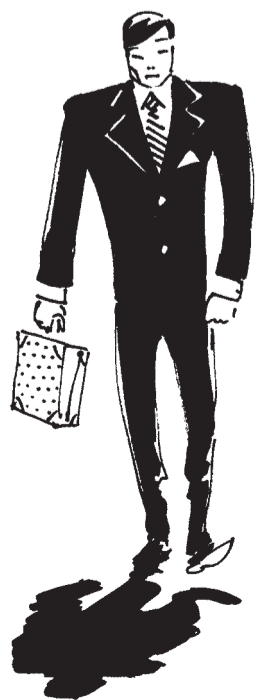
Ukázkovým případem klientelismu ve státní správě je případ odvolané ředitelky litoměřického gymnázia Evy Bulasové (ČSSD), o jejíž kauze jsme psali v KN 8/2011. Poté, co byla po dlouhotrvajícím úsilí litoměřických občanů – přes odpor radních Ústeckého kraje, kteří ji do funkce jmenovali – pro neschopnost odvolána, zaměstnal ji její ochránce, náměstek hejtmanky Pavel Kouda (ČSSD), na odboru strategie přípravy a realizace projektů. Náplň práce i výše mzdy se tají. Nový ředitel gymnázia, Vlastimil Klobása, jmenovaný také z iniciativy pana Koudu, přes úvodní slibování nepřijal zpět dva protiprávně vyhozené učitele, oponenty ředitelky. Akce litoměřických občanů pokračuje dále. Rodiče se vypravili 31. října na programovou konferenci ČSSD „Mluvte nám do toho“, kde se snažili zaangażovat do případu vedení strany. Budeme pozorně sledovat, jaká bude reakce, protože to jsou rozhodující signály pro rozvoj kvality naší demokracie.

AFRIKA: Washington kontra Peking

DANIEL VESELÝ

Demokratizační procesy v severní Africe utrpěly ránu, jakmile se do protivládního odporu v Libyi vložil mocenský triumvirát – Francie, Velká Británie a Spojené státy. Přestože bylo podle údajů OSN v době, kdy se do občanského konfliktu na stranu protivládních rebelů vložily tyto tři státy, zabito tisíc až dva tisíce Libyjců a nad obyvateli libyjského města Benghazi visela údajná hrozba genocidy, libyjská prozatímní vláda (NTC) uvedla, že v průběhu osmiměsíční zahraniční intervence přišly o život desítky tisíc lidí. Z tohoto hlediska proto představuje zásah západních zemí v této zemi naprostou humanitární katastrofu, byť se zvedla jen nepatrná vlna odporu. Argumentace zastánců zásahu NATO v Libyi však poněkud bledne, jelikož třeba šetření Amnesty International a dalších pozorovatelů medializovanou hrozbu genocidy ze strany Kaddáfího vojsk proti tisícům civilistů nepotvrdilo.

Samozřejmě, že se Kaddáfího armáda v průběhu konfliktu dopustila řady válečných zločinů, nicméně je důležité si uvědomit, že západní intervence nebyla, podobně jako v řadě předchozích a současných případů, podniknuta z humanitárních ohledů. Naopak, některé hlasy včetně odtajněných depeší WikiLeaks tvrdí, že Spojené státy s pomocí Francie a Velké Británie využily násilností v Libyi k tomu, aby upevnily své politické a ekonomické zájmy (z velké části jde o ropné bohatství Libye) nejen v této zemi, ale i v dalších státech na severu Afriky, kde v průběhu arabského jara v Tunisku a Egyptě padli jejich důležití klienti. Ba co více – Libye zaujímá především pro USA z geopolitického hlediska

Bílý dům se prostřednictvím afrického velitelství americké armády (AFRICOM) snaží upevnit své postavení a vliv na černém kontinentu, o což marně usilovala předchozí americká vláda. Důvody jsou nasnadě: rozsáhlé čínské investice v Africe. Vzrůstající silový vliv USA na černém kontinentu může narazit na vzrůstající ekonomický vliv Číny. Konfrontaci mezi odcházejícím a nastupujícím ekonomickým hegemonem zde proto nelze spolehlivě vyloučit.

výjimečnou strategickou polohu pro stanoviště afrického velitelství americké armády (AFRICOM). Poté, co byl rebely zlikvidován plukovník Kaddáfí a moc v zemi se dostala do rukou Američanům nakloněné vládě NTC v čele s novým premiérem Abdarem Rahímem al-Kíbou, se zdá, že je Libye pro Bílý dům jaksi „zajištěna“. Americká výzkumnice pracující pro Institute for Policy Studies Phyllis Bennisová k roli Bílého domu v Libyi, po tažmo v Africe, uvádí, že nová libyjská vláda může nabídnout své území jednotkám AFRICOMu. To by mohlo vést k omezení politické moci Africké unie a ohrožení již tak labilní situace v regionu. Bennisová konstatuje: „Spojené státy nyní z Afriky získávají více ropy než z celého Středního východu. Představa, že Bílý dům v Africe prostřednictvím AFRICOMu a NATO provádí humanitární aktivity, je jen kouřovou clonou zahalující podstatné. Hovoříme o rozšíření americké vojenské moci v Africe.“

Tato slova potvrzují i nedávné aktivity Obamovy vlády v několika dalších afrických zemích. Zatímco se na Středním východě, konkrétně v Iráku a Afghánistánu, schyluje k významnému stahování amerických vojsk, pozornost Washingtonu se zaměřuje právě na nerostným bohatstvím oplývající černý kontinent, který si ale již několik let finančně podmaňuje zejména Čína. V době, kdy je Afrika terčem masivních čínských investic, není zvýšené nasazení amerických bojových sil okolnost zcela jistě náhodná.

Americké prsty v Ugandě

V první polovině října autorizoval prezident Barack Obama nasazení stovky amerických vojáků do Ugandy. Další američtí vojáci mají být do této africké země odvezeni v listopadu. „Tito vojáci budou asistovat našim partnerským silám v Ugandě ve snaze vytlačit z bitevního pole předáky Armády božích odporu (LRA). Se souhlasem jednotlivých hostitelských zemí budou americké bojové síly nasazeny také v Jižním Súdánu, Středoafričké republice a Demokratické republice Kongo,“ pravil americký prezident. Prezidentovo rozhodnutí poslat americké vojáky do Ugandy vyvolalo na domácí půdě nevoli na obou stranách politického spektra. Přestože neexistují pochyby, že se LRA na civilním obyvatelstvu v Ugandě dlouhodobě dopouštěla vážných zvěrstev a terorizovala ho, shodou okolností zde byla před časem objevena panenská ropná

nalezště. Počet bojovníků LRA se dnes odhaduje maximálně na tři stovky, tedy pro bezpečnost Spojených států de facto nulová hrozba, pokud nepočítáme fakt, že činnost LRA může ohrozit dodávky ropy do Států. Navíc Washingtonem podporovaná ugandská vláda v čele s Yowerim Musevenim má na svém kontě bezpočet zločinů, jež Human Rights Watch ve zprávě z roku 2004 charakterizovala jako „státem posvěcenou kampaň politického útlaku“, který zahrnuje „ilegální a arbitrární uvěznění, nezákonná zabíjení, mimosoudní popravy a používání mučičích praktik“. Uganda společně s Rwandou na konci devadesátých let provedly s podporou administrativy prezidenta Clintona brutální invazi do Demokratické republiky Kongo, aby zde participovaly na nejtragičtějším konfliktu od konce 2. světové války. Museveniho vláda podle organizací monitorujících porušování lidských práv nadále perzekuuje domácí disenta a omezuje svobodu slova a shromažďování.

Jak tedy může Pentagon morálně osvětlit, že podporuje jedny zabijáky proti druhým? V tomto postoji lze spatřovat především jeho partikulární zájmy; jak činí i v desítkách jiných případech, kdy na celém světě účelově podporuje represivní a autoritářské režimy. Existují ale i jiná vysvětlení vedle snazšího přístupu USA k ugandské ropě, v jejichž světle se americká invaze do Ugandy a plánované rozšíření bojových aktivit do dalších afrických zemí jeví jako fraška maskovaná humanitárními intencemi. Za prvé pokračování v nekonečné globální válce proti terorismu na africké půdě a za druhé vytvoření protiváhy čínské finanční a investiční expanzi v Africe.

Nebezpečí somálské války

Africká fronta války proti terorismu zahrnuje Somálsko, kde Pentagon bojuje s tamější odnoží Al-Káidy (milicemi Al-Šabáb), a Keňu, kde vzdušným prostředem létají na dálku řízené americké bezpilotní letouny. Keňa koncem října s podporou Washingtonu provedla invazi do Somálska, aby eliminovala pověstného démona v podobě Al-Šabábu. Nicméně somálská vláda tento krok údajně odmítla s tím, že Keňu žádala pouze o trénink svých vojáků a logistickou podporu. Somálci totiž stále na vlastní kůži pocítují katastrofální následky etiopské invaze s podporou vlády G. W. Bushe před pěti lety. Tato neblahá invaze měla mimo jiné lví podíl na vzniku Al-Šabábu,

proti němuž nyní Keňa bojuje. Ze Somálska přicházejí během keňské invaze i zvěsti o tom, že keňská armáda bombardovala uprchlický tábor, přičemž přišlo o život několik osob a další byly zraněny, a také zprávy, že terčem keňských jednotek jsou vnitřní uprchlíci a nikoliv militanti z Al-Šabábu. Keňská vláda dokonce vyzvala Spojené státy a další země NATO, aby se v této misi vojensky angažovaly. To by ovšem celou situaci jen zhoršilo. Existují historické zkušenosti i z Afriky, že větší počet invazních jednotek by konflikt mohl vážně eskalovat a rozšířit do okolních zemí.

Čína se má podle předpovědi Mezinárodního měnového fondu v roce 2016 stát světovým ekonomickým hegemonem, a vystřídat tak Spojené státy. Washington si nicméně i do budoucna zachová pozici hegemonu vojenského. Tyto skutečnosti mohou právě zhavou africkou půdu ještě více rozpálit. Zatímco Spojené státy upevňují svůj vliv v Africe výhradně vojenskou silou, Čína tak činí především silou ekonomickou. Přestože Čína v Africe spolupracuje i s represivními režimy, distribuce laciného čínského zboží například v Nigeru likviduje tamní konkurenci, některé čínské korporace drasticky vykořisťují dělníky a podílejí se na ničení lokálních ekosystémů třeba v Gabonu, Súdánu či Zimbabwe. Jak přehledně píše list The Economist, je pravděpodobné, že její obecný přístup vůči Africe vytváří zdravější klima než jednostranně silový přístup USA. Čína totiž zároveň v řadě afrických zemí postavila velké množství škol, zdravotních středisek, železniční sítě, mosty a další infrastrukturu. Čínám se v řadě států podařilo snížit míru chudoby a zvýšit životní úroveň mnoha Afričanů. Nicméně dva základní přístupy supervelmocí, jak se bude jejich vliv na kontinentu dále prohlubovat a rozšiřovat, mohou v konečném důsledku zažehnout rozsáhlý konflikt, neboť zápas o životně důležité suroviny se postupem času bude podstatně zrychlovat.

Daniel Veselý (1978) je překladatel a publicista.

ODPOSLECH

Ministerské slovo

Asi by bylo nejzajímavější vycházet z dlouho trvající napínavé sněmovní schůze z počátku listopadu, ale na to by byla potřeba tým analytiků a románová forma. Vrátime se však ke 25. schůzi ze 27. října, kde v rámci interpelací na členy vlády oslovil poslanec Ivan Ohlidal (ČSSD) ministra školství Josefa Dobeše (VV) s otázkou, kam se z věcného záměru nového vysokoškolského zákona vytratila možnost odebrat neoprávněně získané akademické tituly, a uvedl problémy v Plzni. V březnovém poslaneckém návrhu novely zákona byl tento problém koalicí zamítnut s tím, že se připravuje nový vysokoškolský zákon, v němž se to bude řešit. Zaujala nás formulačně vytříbená odpověď ministra školství: *Dělat dílčí novelu ve chvíli, kdy se připravuje věcný zákon, nám nepřipadalo rozumné. (...) Mezitím se ten věcný záměr posouval, ale je to stále věcný záměr a tato věc musí být jasně řešena v paragrafovaném znění. (...) Ještě mě ale napadla jedna myšlenka. Plzeň není o legislativě, Plzeň je o přístupu. O tom jsem přesvědčen. Ted' to paragrafované znění. Věcný záměr jsou teze. To není to, co budeme konkrétně dělat, takže z věcného záměru obtížně můžete vyčíst konkrétní věci. Paragrafované znění zákona o vysokých školách by v této problematice mělo stanovit zvláštní pravidla navazující na správní řád, to je – za prvé – podmínky, za nichž bude možno zrušit osvědčení kvalifikace v případě, že vyjde najevo, že osoba ve skutečnosti vysokoškolské vzdělání nenabyla, nebo je nabyla podvodně, nebo byla taková skutečnost umožněna závažným porušením zákona. Takto to tam musí být vyjmenováno. Za druhé musí být v paragrafovaném znění určen orgán, který o tom bude rozhodovat. Za třetí musí být jasně stanovena lhůta pro rozhodování. Takto se rozvine paragrafované znění. Já mám snad informace, že do podvýboru pro vědu a výzkum by měl v těchto dnech přijít nebo přišel pan profesor Wilhelm s paní doktorkou Koťátkovou a máte se tam bavit o věcném záměru. Je možné i na toto téma se bavit a od profesora Wilhelma, náměstka, získat toto ujištění, ale tato odpověď je i z jeho pera. Očekávám, jak to bylo v pětšedesátjedeničce, státní maturitě, velice věcnou diskusi ve školském výboru. Já si toho velice vážím. I to je další garance, ta pětšedesátjedenička, školský zákon, který jsme dělali. Tam máte garanci, že já jsem vstřícný, moji lidé jsou vstřícní a že kompromis je možné jakkoli modifikovat. – Inu, slibem nezarmoutíš. Jsme zvědaví, jak to dopadne, stejně jako u anonymních akcí.*

jp

To není o legislativě,
to je o přístupu...

Pokračování ze strany 1.

zabývá Jungovou cestou od zkoumání skutečnosti vnějšího, fyzického světa ke skutečnosti vnitřní, psychické, a vychází z jedné kapitoly mé knihy *C. G. Jung v zrcadle filosofie* (Emitos, Brno 2010).

Osamocení badatel

Carl Gustav Jung se snažil vycházet ze zkušenosti (empirie) a při své vědecké práci upřednostňoval induktivní postupy. Při rozvíjení asociačního testu (reakce zkoumané osoby na podnětová slova) se zprvu snažil vycházet pouze z pozorování ověřitelných a ověřitelných faktů. Tento test mu otevřel dveře k duševním skutečnostem, jichž si zkoumaná osoba nebyla vědoma: ke komplexům. Postupem času hranice tehdejší obecně chápané empirické metodologie (vzorem byly přírodní vědy) v jistém směru překročil a vstoupil do oblasti humanitních věd.

smyslu sebepoznání. To se však nedá fotografovat, spočítat, změřit, a tak je nevědecké.“ Přese všechnu empirii však takový posun směrem k duchovním úvahám a hledání nových souvislostí pozorovaných skutečností není vůbec jednoduchým aktem. Naopak, je to vždy velice riskantní podnik a C. G. Jung si to velmi hluboce uvědomoval: „Protože neexistuje stav absolutně prostý všech předpokladů, riskuje i ten nejobektivnější a nejneustraněnější badatel na místě, kde vstupuje do dosud nikdy neosvětlené temnoty, že z nedostatku poznatelného padne za obět' nějakému nevědomému předpokladu.“ (C. G. Jung, *Výbor z díla III*. Nakladatelství Tomáše Janečka, Brno 1998, s. 164)

Na druhou stranu není možné o důležitosti takového kroku (pro Junga samotného) pochybovat, poněvadž následky v Jungově kariéře (vydání práce *Symboly a proměny libida* roku 1912), zapříčiněné jeho kritikou Freudova pojetí libida a primární důležitosti principu

většinu nevědomých obsahů ale odvozovala z původně vědomých zážitků, které po prožití buď byly stále přítomny v jistém stavu latence, nebo byly vytěsněny. Jen jisté části Já a pudům Freud přisuzoval trvale nevědomý charakter: „Náš pojem nevědomého je tedy získán z nauky o vytěsnění. Vytěsněné je pro nás základním příkladem nevědomého, (...) existuje dvojí druh nevědomého, latentní, tedy schopné nicméně uvědomění, a vytěsněné, které samo o sobě a bez dalšího je uvědomění neschopné.“ (S. Freud: *O člověku a kultuře*. Odeon, Praha 1990, s. 100) „... ne každé nevědomé je zároveň vytěsněné. Také určitá část Já, bůhví jak závažná jeho část, může být nevědomá, ba jistě nevědomá je.“ (tamtéž, s. 103)

V době prosazování objevu nevědomých obsahů psýché mezi psychology i proto Freudovi kritici (Wilhelm Wundt dokonce výsměšně) užívali termínu „podvědomí“, s čímž však ani Freud ani Jung nesouhlasili. Termín „podvědomí“ totiž k sobě potřebuje také nějaké „nadvědomí“, které právě Freud i Jung důrazně odmítali.

Pokud Sigmund Freud odhaloval filosofické kořeny a fundamenty, které stály „za“ jeho teorií psychoanalýzy, je patrné, že mu z filosofů nejvíce vyhovoval Empedoklés (myslitel a duchovní vůdce z 5. století před naším letopočtem). Dokonce to snad byl (nepřímo) právě Empedoklés, kdo Freuda přivedl v jeho pozdějším období k obohacení psychoanalýzy o koncept „pudu smrti“. Zdůrazněním Empedoklovy věčné dynamiky soupeření principů lásky a sváru (filia a neikos) a její aplikací na psychologii jedinice bychom skutečně mohli Empedokla označit za „praotce psychoanalýzy“.

Jungovi se však právě tato východiska postupně ukázala jako čím dál tím více problematická. Empiričnost, která jej s Freudem tak spojovala, ho nakonec paradoxně také od něj odvedla. Jako bod obratu uváděl svou klinickou zkušenost s jedním pacientem, který během analytické hodiny Jungovi vyprávěl o „slunečním penisu“ a o tom, jak jeho „houpáním vzniká vítr“. Sám Jung později v odborné studii narazil na naprosto shodný mytologický obraz (o kterém pacient v žádném případě nemohl mít ani potuchy) a právě tato zkušenost vedla k Jungovu „přehodnocení všech hodnot“, které vyústilo v roce 1912 ve vydání knihy *Symboly a proměny libida* a zapříčinilo pozdější vznik analytické psychologie.

Při tomto obratu mohl Jung zúročit své filosofické vzdělání, které bylo mnohem hlubší a širší než Freudovo. Dodnes je analytická psychologie ve srovnání s klasickou psychoanalýzou protkána filosofií mnohem více a tento vztah k filosofii je mezi „jungjiány“ považován (vedle empirických výzkumů) za velice důležitý. Jungovy další kroky vedly k otevřenému spojení empirie a interpretačních (hermeneutických) postupů, přitom však nesmíme opomenout skutečnost, že se snažil postupovat v souladu s progresivními psychologickými současníky. O jednom takovém setkání v Americe, kde se v tomto směru jasně ukázala Jungova úspěšnost, nám podává jasný důkaz Ronald Hayman: „Když James (pozn. autora: významný americký filosof a psycholog, představitel filosofického směru pragmatismu) později Flournoyovi napsal o tomto večeru, řekl, že „se také setkal s Jungem z Curychu, který vůči vám projevil velký respekt a udělal na mne velmi příjemný dojem.“ (R. Hayman: *Zrození psychomága*. Práh, Praha 2001, s. 146)

Ronald Hayman dokonce poznamenává, že Freud naopak na Williama Jamese působil jako člověk „posedlý fixními idejemi“. William James měl na Junga obrovský vliv a jeho filosofický pragmatismus se stal jedním z pilířů veškerého dalšího Jungova myšlení. Jung ale na Jamese ne navazoval pouze filosoficky, ale jak jsme si již výše zmínili, také (a to především) psychologicky. Ve svých dílech se k němu otevřeně hlásil.

Jungovi se právě díky zavržení Freudových principů a závěrů otevřela možnost k tomu, aby

mohl své empiricky a klinicky získané poznatky (a na nich založené úvahy) hermeneuticky propojovat s historickými koncepcemi světa a filosofické péče o duši, sahajícími až k Hérakleitovi... Téměř okamžitě začal ještě více než Freud zdůrazňovat velikost (a hlavně naši neznalost rozsahu) nevědomí: „Vědomí, bez ohledu jak obsáhlé může být, je a zůstává menším kruhem obsaženým ve větším kruhu nevědomí, ostrůvkem obklopeným oceánem; a jako moře, tak i nevědomí rodí nekonečně a stále se obnovující bohatství živoucích útvarů, jejichž hojnost je nezdolná.“ (C. G. Jung: *Výbor z díla III*. Nakladatelství Tomáše Janečka, Brno 1998, s. 174)

Sebepoznání cílem

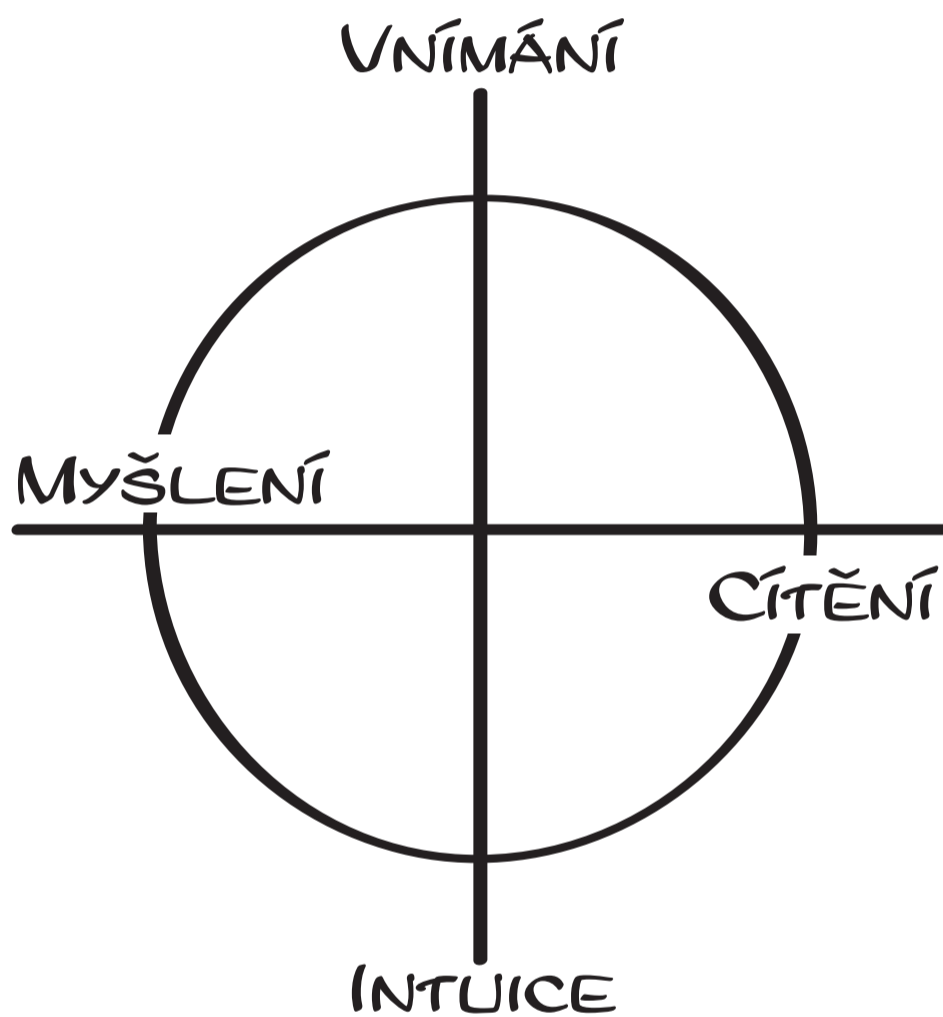
Z dosavadního výkladu a výše uvedeného příkladu je již snadné si odvodit, jak konkrétně vypadala změna Jungova východiska a principů. Jeho vědecký duch si trvale zvolil jakožto výchozí bod sókratovsko-platónský postoj k poznání, aniž by se přitom vzdal empirického způsobu argumentace. Právě tento postoj umožnil Jungovi revidovat a vytvořit empiricky založenou paralelu k Platónově nauce a tím také podpořit vzkříšení „platónského ducha“. Rehabilitoval pojetí, jež uznává svěbytnou existenci „idejí“, a tedy i všech projevů lidské duše, přestože nejsou měřitelné a verifikovatelné. Lze je však vykládat, přisuzovat jim význam, smysl a poukazovat na ně.

Do tohoto momentu moderní vědou značně opovrhované oblasti skutečnosti, které však vždy byly součástí lidského prožívání světa, jako jsou právě nejen sny, ale i staré filosofické systémy, umění, představy našich předků a veškerá mytologie nebo například pohádkové příběhy, se dostaly do naprostoého centra Jungova vědeckého zájmu, protože byl přesvědčen, že všechny mají základ v nevědomých procesech a nějakým způsobem je uskutečňují a odrážejí, a proto se o nevědomých obsazích budeme jejich studiem alespoň zprostředkovaně moci něco dozvědět. V tom je možné nalézt jistou paralelu k Heideggerovu obratu ke studiu velkých německých básníků, v jejichž díle nalézal skrytou „pravdu bytí“.

Smysl Sókratem proslaveného výroku „Poznej sám sebe“ tak pro něj získal nový gnozeologický rozměr a přitom si ten etický stále udržel. Jung přestal hledat pouze „tělesně apriorní“ (biologicky dané), ale byl přesvědčen i o tzv. „duchovně apriorním“, a tomu pak zasvětil zbytek svého života, včetně výzkumných antropologických výprav za černošskými domorodými kmeny do Afriky (1920, 1925) a mezi „necivilizované“ indiány do Ameriky (1922–1925), nebo později do Indie (1937), jen aby potvrdil univerzálnost a společenskou nepodmíněnost takových duchovně apriorních určení. Zároveň se po celou dobu zabýval intenzivní sebeanalýzou, poněvadž byl přesvědčen, že „druhému člověku rozumíme vždy způsobem, jakým rozumíme či se snažíme rozumět sami sobě. Čemu nerozumíme u sebe, tomu nerozumíme u jiných.“ (C. G. Jung: *Výbor z díla I*. Nakladatelství Tomáše Janečka, Brno 1996)

Byl přesvědčen, že intenzivním sebestudiem se rozvíjejí postoje člověka k sobě i ke světu, a proto kladl na sebepoznání obrovský důraz. Vodítkem pro tyto úvahy se Jungovi staly i různé duchovní osobnosti, jednou z nich byl například Aurelius Augustinus. Jung Augustinovy spisy velmi dobře znal a ve svých pozdějších dílech, když se snažil ukázat hodnotu obratu každého jedinice k sebestudiu, hojně na jeho dílo odkazoval: „Augustin ve svých *Vyznáních* varoval: „A lidé podnikají cesty, aby se mohli dívat horským velikánům, obrovským vlnám mořským, mohutnému toku řek, širému oceánu a pohyblivým hvězdám – sebe však zanedbávají.“ (C. G. Jung: *Výbor z díla III*. Nakladatelství Tomáše Janečka, Brno 1998, s. 214)

Boris Rafailov (1981) je absolventem oboru filosofie a pracuje v občanském sdružení NESEHNUTÍ.

C. G. Jung na základě důkladného pozorování psychických procesů definoval čtyři základní funkce, jež se staly v kombinaci s dalšími charakteristikami (extroverze, introverze) základem propracované osobnostní typologie, jednoho ze zásadních přínosů jeho psychologie. Podle dominující psychické funkce lze lépe pochopit životní zaměření (osobnostní i profesní) jednotlivce a způsob, jakým se orientuje například ve vztazích nebo při své práci.

Někomu by se mohl takovýto posun zdát pochybný. Vezmeme-li však v úvahu slova Martina Heideggera, že je naprosto přirozené a logické, aby vědci podle charakteru a věcného obsahu zkoumání volili přiměřené metody a způsoby dokazování, ba dokonce, že tak činit musí, když se jimi používané dosavadní metody ukážou jako nedostatečné, pak tento Jungův posun z „kvantitativní empirie“ ke „kvalitativně popisné metodě“, založené na kauzistikách a jejich interpretaci, můžeme z hermeneutického hlediska přijmout za naprosto pochopitelný a legitimní krok.

Dovolím si tvrdit, že C. G. Jung v tomto ohledu dokonce „předběhl čas“, poněvadž v posledních desetiletích dvacátého století kvalitativní metody dosáhly obrovského rozvoje a v empirických vědách (především v psychologii) mají dnes velmi významné postavení. V tehdejší vědecké světě však tento neobvyklý příklon ke „kvalitativně popisné metodě“ a hlubším hermeneutickým úvahám Jungovi přinášel mnoho nesnází, což si ostatně můžeme demonstrovat na jednom „postesku“ z jeho pojednání *Transcendentní funkce*: „Psychologie je v hlubším

slasti, byly opravdu velmi tvrdé. Do té doby žil v intenzivním přátelském a pracovním styku se Sigmundem Freudem, který jej považoval doslova za svého syna a dědice své revoluční psychoanalytické metody. Prakticky všechny vztahy s vídeňskými psychoanalytiky byly přetrhány, přátelství s Freudem bylo z Freudovy strany okamžitě ukončeno a „korunní princ psychoanalýzy“ se stal opovrhovaným a často zesměšňovaným odpadlíkem.

Obzvláště z filosofického úhlu pohledu se však ukazuje, jak významné proměně fundamentálních principů a východisek u části do té doby celkem jednotného hnutí hlubinných psychologů vlastně došlo.

Zdroj rozkolu – pojetí libida

Sigmund Freud nikdy spekulativní filosofii příliš v oblibě neměl. Cokoliv, co odporovalo jeho materiálně-empiricko-lékařskému světonázoru, naprosto striktně odmítal jako spekulace a zbytečné teoretizování, neoznačil-li to rovnou za projevy neurotismu.

Hlubinná psychologie v jeho podání si pracovala s pojmem nevědomí, prakticky

Léčit duši znamená léčit svět

V autobiografické knize *Vzpomínky, sny a myšlenky* shrnul C. G. Jung nedlouho před smrtí v jednotlivých kapitolách své ohlédnutí za dětstvím, léty studií, psychiatrickou činností, vztahem k Freudovi, vlastními objevy a pracemi, cestami a vizemi a na závěr sumarizoval své základní myšlenky. Následující text je výňatkem z kapitoly *Psychiatrická činnost a dokumentuje otevřenost Jungova přístupu*.

CARL GUSTAV JUNG

Lékař musí samozřejmě znát takzvané „metody“. Avšak musí se mít na pozoru, aby se neupnul na určitou rutinní cestu. Teoretické předpoklady lze aplikovat jen s opatrností. Dnes možná platí, zítra mohou být jiné. V mých analýzách nehrají žádnou roli. Jsem záměrně nysystematický. Pro mě existuje vůči individu u jen individuální porozumění. Pro každého pacienta je zapotřebí jiné řeči. A tak mě lze slyšet v jedné analýze mluvit též adlerovsky nebo v druhé freudovsky. Rozhodující moment je, že stojím proti druhému člověku jako člověk. Analýza je dialog, k němuž patří dva partneři. Analytik a pacient sedí proti sobě navzájem – tváří v tvář. Lékař má co říct, avšak pacient též.

[...]

U vzdělaných a inteligentních pacientů potřebuje psychiatr více než pouhé odborné vědění. Prost všech teoretických předpokladů musí chápat, co ve skutečnosti hýbe pacientem, jinak vzbudí zbytečný odpor. Vždyť nejde o to, aby se potvrdila jeho teorie, nýbrž aby pacient individuálně pochopil sám sebe.

[...]

Duše je značně komplikovanější a nepřístupnější než tělo. Je takřkajíc jednou polovinou světa, která existuje jen potud, pokud je si jí člověk vědom. Proto duše není problém osobní, ale světový a člověk má co činit s celým světem. Dnes to můžeme vidět jako nikdy předtím: nebezpečí, které nám hrozí, nepřichází z přírody, nýbrž od člověka, z duše jednotlivce a z duší mnoha. Nebezpečím je psychická alterace člověka! Vše závisí na tom, jestli naše psýché funguje správně, nebo ne. Ztratí-li dnes jistí lidé hlavu, pak vybuchne vodíková puma!

[...]

Terapeut se musí vždy odpovídat z toho, jak sám reaguje na konfrontaci s pacientem. Vždyť reagujeme nejen vědomím, nýbrž musíme se vždy též ptát: Jak tu situaci prožívá mé

nevědomí? Musíme se tedy snažit pochopit své sny, dávat pozor na nejmenší podrobnosti a pozorovat se právě tak, jako pozorujeme pacienta, jinak se může celá léčba nedařit.

[...]

Nikdy se nepokouším pacienta na něco obrátit a nevykonávám žádný nátlak. Vše pro mě spočívá v tom, aby pacient dospěl k vlastnímu pochopení. Pohan se u mě stává pohanem, křesťan křesťanem, žid židem, jestli to odpovídá jeho údělu.

Vzpomínám si ještě dobře na případ židovky, která ztratila víru. Začalo to mým snem, ve kterém ke mně jako pacientka přišla mladá, neznámá dívka. Přednášela mi svůj případ, a zatímco vyprávěla, pomyslil jsem si: Vždyť já jí vůbec nerozumím. Nechápu, oč jde! Avšak náhle mě napadlo, že má neobvyklý otcovský komplex. – To byl sen.

Příštího dne stálo v mé agendě: návštěva, ve čtyři. Objevila se mladá dívka. Byla to židovka, dcera bohatého bankéře, hezká, elegantní a velmi inteligentní. Prodělala už jednu analýzu, avšak lékař na ni získal přenos a úpěnlivě prosil, aby k němu víc nechodila, jinak mu naruší manželství.

Dívka po léta trpěla těžkou anxiózní (pozn.: úzkostnou) neurózou, která se po těchto zkušenostech samozřejmě ještě zhoršila. Začal jsem anamnézou, nebyl jsem však schopen nic zvláštního odhalit. Byla to adaptovaná západní židovka, osvícená až do morku kostí. Zprvu jsem nebyl s to její případ pochopit. Pojednou se mi vybavil můj sen a pomyslil jsem si: proboha, vždyť tohle je ta osůbka! Poněvadž jsem u ní nebyl s to zjistit ani stopu po nějakém otcovském komplexu, ptal jsem se jí na dědečka, jak mám v takových případech ve zvyku. Tu jsem uviděl, jak na krátký čas zavřela oči, a ihned jsem věděl: tady to je! Poprosil jsem ji tedy, aby mně o svém dědečkovi vyprávěla, a dozvěděl jsem se, že to byl rabín a patřil k nějaké židovské sektě. Zeptal jsem

se: „Míníte chasidy?“ Přitakala. Ptal jsem se dále: „Jestli byl rabín, byl snad dokonce cadik (pozn.: židovský – spravedlivý, duchovní vůdce)?“ Ona na to: „Ano, říká se, že byl svého druhu světec a měl i druhé zření. Ale to je všechno blbost! Něco takového přece neexistuje!“

Tím jsem uzavřel anamnézu a pochopil historii její neurózy, a tu jsem jí vysvětlil: „Teď vám řeknu, co snad nemůžete akceptovat: váš dědeček byl cadik. Váš otec odpadl od židovské víry. Zradil tajemství a zapomněl Boha. A vy máte neurózu, poněvadž trpíte bázní Boží!“ To do ní uhodilo jako blesk!

Příští noci jsem měl opět sen: v mém domě se konalo jakési uvítání, a tu vidím, že tato osůbka je zde též. Přišla ke mně a zeptala se: „Nemáte nějaký deštník? Tak silně prší.“ Skutečně jsem také deštník našel, manipuloval s ním pak, abych jej otevřel, a chtěl jsem jí ho dát. Avšak co se stalo místo toho? Odevzdával

jsem jí ho na kolenou jako nějakému božstvu!

Tento sen jsem jí vyprávěl a v osmi dnech byla neuróza pryč (pozn.: výjimečně krátké trvání léčby). Sen mně ukázal, že pacientka nebyla jen nějaká povrchní osoba, nýbrž v pozadí byla svěťice. Neměla však žádné mytologické představy, a proto to nejpodstatnější v ní nenalézalo žádný výraz. Byla zaměřena jen na flirt, oblečení a sexualitu, protože vůbec nic jiného neznala. Zнала jen intelekt a žila nesmyslný život. Ve skutečnosti byla dítkem Božím, které mělo naplnit Jeho tajemnou vůli. Musel jsem v ní probudit mytologické a náboženské představy, neboť patřila k lidem, od nichž se žádá duchovní projev činnosti. Tím dostal její život smysl a po neuróze nebylo ani stopy.

Aniela Jaffé: *Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga. Z němčiny přeložil Karel Plocek, Atlantis, Brno 1998, s. 125 a další.*

Návštěva Clarkovy univerzity v USA v roce 1909. Zleva sedící: Sigmund Freud, Stanley Hall, C. G. Jung. Zleva stojící: Abraham A. Brill, Ernest Jones, Sandor Ferenczi. Foto archiv KN

Jungovská terapie je orientována na jedinečnost každého člověka

Na základní charakteristiky jungovsky orientované psychoterapie jsme se zeptali psychoterapeuta a klinického psychologa Ludvíka Běťáka.

Analytická psychologie Carla Gustava Junga je základem pro jeden ze směrů v současné psychoterapii. Jak se liší od ostatních, například od psychoanalýzy, behavioristického přístupu či rogersovské psychoterapie?

Analytická psychologie jako hlubinně psychologický směr i dynamická psychoterapie s ní spojená se stále rozvíjejí do velké rozmanitosti. Sám Jung se bránil tomu, aby poskytl nějakou jednostranně či jednoznačně vymezenou metodickou základnu pro svůj psychoanalytický přístup. Skutečnost lidské psýché pro něj byla do té míry určující, že nemohl postavit psychoterapii na jedné určité metodě či postulátu. Dospěl k pojetí, které je založeno na respektu k svébytnosti každého individua – k tomu by se dnes jistě hlásila většina směrů. Ani „svou“ psychologii nepovyšoval na jediný správný pohled na lidskou duši, snažil se lidskou duši postihnout v celé její komplexnosti. V tomto smyslu můžeme v takzvaném jungovském terapeutickém přístupu

vidět znaky „orientace na klienta“, který si dal do vínku přístup rogersovský, a nevylučuje se ani s některými prvky behaviorální terapie (důraz na promítnutí do životní praxe). Jungovský terapeutický přístup je jistě i v něčem specifický: jeho předmětem nebývá pouze izolovaná porucha, ale vždy i odpovídající kontexty patřící k celému dotčenému člověku. Ve hře jsou procesy diferenciací a integrace, nejde jen o přičinění, ale i o orientaci na cíl. Vedle nezbytných klinických aspektů (práce na analýze příznaků a komplexové konstelaci, odhalování relativně autonomních tendencí v duševním fungování) jde o hledání a naplňování cesty k svébytnosti a úplnosti (individuace), člověk se učí pokud možno tvořivě zacházet se svými problémy i zvláštnostmi.

Je tato terapie nějak institucionalizovaná? Jakou kvalifikaci musí jungovský terapeut mít?

Jako u každé psychoterapie, kvalifikace nezahrnuje jen kompetenci institucionální, ale též tu osobní a odbornou.

Výcvikový program v jungovsky orientované psychoterapii, který poskytuje Česká společnost pro analytickou psychologii (ČSAP), je v České republice oficiálně akreditován a podobně jako jiné terapeutické směry uznáván v rámci komplexní zdravotní péče. Požadavky na výcvik a vzdělání jungovsky orientovaných terapeutů a terapeutek naplňují kritéria legislativně platná i pro jiné terapeutické směry (tedy požadavky na magisterský stupeň vysokoškolského vzdělání odpovídajícího směru, specifický rozsah teoretické průpravy, určený počet hodin sebezpoznavací výcvikové terapie, rozsáhlá a obhájená případová práce pod supervizí, odpovídající zkoušky). Ještě hlubší a náročnější průpravu mají jungovsky zaměřeni psychoanalytici, které na základě speciálního výcviku, kvalifikačních předpokladů a zkoušek zatím jmenuje Mezinárodní asociace pro analytickou psychologii – u nás máme pět analytiků se statutem individuálního člena/členky IAAP (International Association for Analytical Psychology).

Jak v obecných rysech probíhá psychoanalytické sezení podle jungovského přístupu a pro jaký typ pacientů je nejvhodnější?

Předmětem terapeutického rozhovoru může být všechno, co hýbe lidskou duší, co se vztahuje k reálné (tedy působící) vnitřní i vnější situaci klienta. Nevychází se primárně od nějaké metody. Kdysi se vyzvedával rozdíl mezi ortodoxní freudovskou psychoanalytikou „pohovkou“ a jungovským přístupem „tváří v tvář“. Dnes toto zjednodušení už zdaleka neplatí, různé přístupy konvergují a i repertoár metod se rozšiřuje. Hlavním nástrojem terapeuta zůstává jeho vlastní osobnost. Snaží se naladit na trpícího člověka, napomáhat jeho sebevyjádření i vědomé reflexi inhibujících vlivů a problematických postojů – podporovat porozumění, nalezení a prožití i protřpení smyslu jeho projevů pramenících často v nevědomí (ať již mají svůj původ hlavně v komplexech, nebo jsou i povahy archetypové, respektive transpersonální).

Indikace a kontraindikace k takové terapii jsou podobné jako u ostatních hlubinně psychologických směrů. Hlubší jungovská analýza předpokládá určitou inteligenci, motivaci a úroveň integrace osobnosti klienta, i dostatek schopností k vzhledu a zpracování toho, co se z nevědomí vynoří. Horní mez věku není rozhodující. Podstatnou část „vlastního“ či „specifického“ jungovského přístupu zahrnuje práce se symbolickým materiálem (například se sny, imaginacemi, obrazy) a rozvíjení k realitě vztaženého symbolického života. U dětí se využívá specifiky jejich sebevyjádření, hravých prvků. Jungovský přístup je velmi plastický a kreativní, komplexní a „nic lidského mu není cizí“. I když se počítá s realitou nevědomí, nemůže se ztratit ze zřetele ani vědomý postoj klienta a otázky jeho vývoje, jeho vztahy. Léčení tak jde ruku v ruce se sebezpoznaváním, hledáním sebe sama.

Připravil JIŘÍ PLOCEK.

Podpora vědy a výzkumu znamená investovat do lidského potenciálu

Koncepční tápání v systému podpory české vědy a výzkumu ohrožuje budoucnost naší společnosti, která u malého státu mezi velkými globálními hráči záleží především na kvalitě a kvalifikovanosti lidí. Proto má cenu podporovat instituce, které takové lidi vychovávají.

VÁCLAV HOŘEJŠÍ

Již přes dvacet let se diskutuje o tom, jak by měl stát financovat vědu, respektive výzkum a vývoj, jak zní oficiální termín. V první polovině devadesátých let zastávali tehdy vládnoucí politikové názor, že pokud tyto věci trh potřebuje, měl by se o to postarat; role státu by měla být jen minimální. Věda by měla být onou pověstnou „šlehačkou na dortu“, kterou si můžeme dovolit, až na to budeme mít. Byl jsem tehdy účastníkem diskuse, na které Robert Holman, tehdejší šéf poradců premiéra, říkal, že kdybychom se chovali podle ekonomického zákona komparativní výhody (který je v ekonomii totéž, co Newtonovy zákony ve fyzice), neměli bychom vědu, výzkum a vývoj v oblasti „vysokých technologií“ financovat, protože v těchto oblastech onu komparativní výhodu ve srovnání se světem nemáme. Říkal, že pokud bychom se chovali ekonomicky racionálně, měli bychom podporovat například těžbu vápence nebo dřeva, kde komparativní výhodu máme...

První polovina devadesátých let byla v ovzduší oněch tržně-fundamentalistických názorů pro naši vědu skutečně obdobím boje o holé přežití. Změna přišla až po volbách v roce 1998 – politikové nejprve zásadně změnila rétoriku a brzy na to jsme se dočkali i postupného zvyšování finanční podpory. V letech 2000–2007 se státní výdaje na výzkum a vývoj každoročně zvyšovaly o více než deset procent, bylo zahájeno několik poměrně středních programů, které selektivně podporovaly ty nejlepší týmy na vysokých školách i v ústavech Akademie věd. Po roce 2005 začala být konečně materiální situace české vědy jakž takž slušná a zdálo se, že i perspektivy na další léta jsou dobré (i proto, že se začaly rozjíždět rozvojové programy financované ze zdrojů Evropské unie). Pak ale vypukla všeobecná ekonomická krize a přišla neblahá Topolánková vláda...

Je jisté dobré, že v posledních třech letech vláda přes nepříznivé ekonomické podmínky celkové výdaje na výzkum a vývoj neredukovala (zůstávají téměř nezměněné ve výši kolem dvaceti šesti miliard korun ročně; je však třeba připomenout, že to pořád představuje ve srovnání s průměrem Evropské unie výrazně nižší procento HDP). Stále větším problémem je, jak se tyto peníze rozdělují. Doplatily na to hlavně ústavy Akademie věd, které v posledních třech letech přišly o téměř patnáct procent rozpočtu, v zásadě ve prospěch dotací soukromým firmám.

Základní versus aplikovaný výzkum a průmyslový vývoj

V dlouhodobě opakovaných diskusích o tom, jaká má být vědní politika tohoto státu, se stále vrací i otázka, do jaké míry má stát podporovat aplikovaný výzkum, průmyslový vývoj a inovace, jaký má být poměr mezi státní podporou „neužitečného“ základního výzkumu a (údajně) rentabilního aplikovaného výzkumu a inovací.

Jsem hluboce přesvědčen, že orientace státní podpory na aplikovaný výzkum, vývoj produktů s údajně rychlou komerční návratností a na podporu průmyslových „inovací“ je zcela chybná a krátkozraká. Ty komerčně nejspěšnější produkty pocházejí vždy z hodně originálního základního výzkumu, nikoli z přístupu à la „udělat něco, co už se dělá jinde, jen

trochu lépe, trochu levněji“. Nejlepším příkladem jsou světově významné léky z laboratoře Antonína Holého, které začínaly před třiceti čtyřiceti lety jako typický základní výzkum.

Veřejné prostředky se nejlépe využijí, budou-li investovány do skutečně špičkového základního výzkumu, zvláště v některých fyzikálních, chemických a biologických oborech. Z takového výzkumu se potenciálně ekonomicky výnosné aplikace a spin-off firmy, které je

žádoucími výsledky jsou zvláště patenty a další „prakticky“ zaměřené výstupy. Zažívám opět jakýsi pocit děja vu – koncem osmdesátých let jsme zakoušeli také velký tlak na „aplikované výsledky“ a tehdejší Státní komise pro vědeckotechnický a investiční rozvoj (SKVTIR) používala prakticky stejné argumenty a jazyk jako dnes někteří politici, Svaz průmyslu a dopravy či Hospodářská komora. Mnozí z nás měli desítky bezcenných patentových přihlášek a zís-

dotáhnou ke komerčnímu využití, vyhlíhnu samy od sebe, jako je tomu všude na světě.

Stát by měl podporovat firmy provádějící aplikovaný výzkum a vývoj high-tech inovací hlavně, či raději výlučně, pomocí daňových nástrojů nebo výhodných půjček. To by bylo mnohem efektivnější než lití „snadných“ peněz přímo firmám, které je použijí často pochybným způsobem. Pro získání finanční podpory musejí sice firmy do projektu povinně vložit nějaké vlastní prostředky, ale ty dostanou ve skutečnosti bohatě zpět ve formě dotace. Výsledkem takových projektů mohou být produkty, které se mnohdy ani nevyplatí vyrábět a do jejichž vývoje by se firma nikdy nepouštěla, pokud by je musela skutečně financovat ze svého.

Dalším problémem je, že jako „vývoj“ a zvláště „inovace“ může firma (nebo s ní spolupracující výzkumné pracoviště) vykazovat skoro cokoli – s jistou nadsázkou můžeme říci, že takovou inovaci, na kterou může firma úspěšně žádat o státní podporu, je přechod od výroby bílých ponožek na proužkované nebo od výroby bílého jogurtu k ovocnému. Jako náklady na vývoj se s trochou obratnosti dají vykazovat i náklady na některé technologicky náročnější části výroby (například kontrola kvality pomocí složitých a drahých přístrojů). Dochází tak k nežádoucímu posunu v rozlišování, co je to vlastně skutečný výzkum, který podporu potřebuje, a co obchodní strategie, která by neměla být placena ze stejných peněz. Podle oficiálních statistik český soukromý sektor věnuje na vlastní výzkum, vývoj a inovace kolem třiceti miliard korun a od státu dostává nějakých pět miliard, což je ve srovnání s většinou rozvinutých zemí velmi málo. Ale některým se i těch pět miliard zdá málo.

Do „aplikovaného výzkumu“ a úzké spolupráce s firmami jsou stále více tlačeni i badatelé z univerzit a ústavů Akademie věd.

kávali tak chválu „těch nahoře“, i když oni i my jsme věděli, že je to nesmysl.

Jeví se mi jako paradox, že ono masivní přelivání veřejných prostředků do soukromých firem prosazují hlavně politici hlásící se k pravocivým názorům – vždyť to je přece jasné narušování tržního prostředí! Ale na druhé straně by to asi zase tak velký paradox být nemusel – to, co se děje, je evidentně výsledkem tlaků silné „pravicové“ průmyslové lobby.

K čemu je u nás dobrý základní výzkum?

Jakým způsobem se vracejí investice vložené do podpory vědy, tedy základního výzkumu? Jak se pozná, že je tento druh výzkumu opravdu kvalitní?

Lidé si většinou myslí (a mnozí vědci tento názor ještě populisticky podporují), že věda je zde hlavně od toho, aby produkovala objevy, které okamžitě přebírá aplikovaný výzkum a průmyslový vývoj a přeměňuje je v komerčně využitelné výrobky. To je iluze, a to zvláště v malých zemích, jako je naše. Drtivá většina objevů s výrazným technologickým využitím bude vždy učiněna jinde než u nás – vždyť naše věda tvoří jen méně než jedno procento dnes již zcela globalizované vědy světové! Velká část našeho základního výzkumu je skutečně na první (ale i na druhý) pohled „neužitečná“: týká se nejčastěji nějakých nových, pokud možno co nejjáhádnějších jevů bez přímé souvislosti s nějakým praktickým problémem, jako jsou například detaily mechanismů buněčného dělení, vývoje oka či enzymů zodpovědných za barvu květů. Hlavním produktem takového teoretického bádání je „pouze“ publikace v odborném časopise a kritériem kvality je to, jak prestižní mezinárodní časopis takovou studii přijme k otištění a jaký pak bude mít ohlas u kolegů v oboru po celém světě.

Laikovi se to může zdát marnotratné a může volat po něčem cílenějším a praktičtějším. Je tedy snad základní výzkum jakýmsi luxusem, který slouží jen k tomu, aby se uspokojily záliby podivínů sbírajících vzácné brouky, hledajících bizarní elementární částice nebo objevujících zvláštnosti genů pavouků? Nikoli! Vypadá to sice paradoxně, ale právě tento zdánlivě odtažitý základní výzkum poháněn jako nejpłodnější přístup k odhalování fundamentálních zákonitostí v přírodě, jejichž znalost se pak zprostředkovává bohatě vyplatí i v praxi. Mnohým ekonomům jistě kdysi připadal jako samoučelné hraní výzkum genetiky mušek octomilek, bizarních faktorů ovládajících dělení kvasinek či paprsků ze smolince. A přece z toho nakonec vzešly věci, které naprosto změnilly náš svět, jako moderní léky, genetiky modifikované plodiny či jaderná energetika. Určitě tedy platí, že „nejlepší praxí je dobrá teorie“.

Hlavní význam kvalitního (a toto slovo je opravdu zásadně důležité) základního výzkumu ale spočívá zvláště v malých zemích v tom, že je klíčovou a zcela nepostradatelnou součástí vysokoškolského a postgraduálního studia, a tedy zásadním způsobem přispívá k výchově nejkvalitnějších odborníků. Ve zdravě fungujícím systému někteří z nich sice zůstanou zase badateli, ale většina odejde do aplikovaného výzkumu, nebo se z nich stanou manažeři a řídicí pracovníci, kterým už zůstanou vlastní principy tvůrčího řešení problémů a kritického prověřování skutečností, jež tvoří podstatu vědy. Nedostane-li se vysokoškolským a postgraduálním studentům důkladného kontaktu s kvalitní vědou, nebudou později schopni přejímat a tvořivě aplikovat výsledky rychlého světového technologického pokroku a naši odborníci ani nebudou moci posoudit kvalitu nakupovaných licencí. Význam základního výzkumu je prostě dlouhodobý a dá se jen obtížně zhodnotit nějakými jednoduchými účetními metodami. S ekonomickým přínosem investic do základního výzkumu to je tedy velmi podobné (jen na vyšší úrovni) jako s investicemi do všeobecné vzdělanosti: vláda nějakého zaostalého tropického státu si také může říci, že se nevyplatí investovat do odstranění analfabetismu – vždyť sbírat kokosové ořechy a lovit ryby lze dobře i bez znalosti čtení a psaní a jako ekonomicky zdůvodnitelné inovace postačí lepší síť...

Ujel nám už vlak?

Když pozoruji ten bezkonceptní a krátkozraký přístup českých politiků k vědě a výzkumu, když si přečtu drtivě kritické hodnocení, kterého se naší vědní politice, systému řízení a hodnocení výzkumu dostalo v právě dokončeném důkladném mezinárodním auditu provedeném renomovanou firmou Technopolis, nemožu se zbavit stále intenzivnějšího pocitu, že už snad navždy (respektive na mnoho desítek let) zůstaneme v této oblasti jen druhořadou zemí. Obávám se, že ti nejlepší čeští studenti budou stále více odcházet do zemí, kde se vědět daří lépe. To, že leckde jinde (například na Slovensku) je situace ještě mnohem horší, není moc silnou útěchou.

Václav Hořejší (1949) je imunolog a ředitel Ústavu molekulární genetiky Akademie věd České republiky.

Na začátku dlouhé cesty

V rámci ohlédnutí za 39. ročníkem Literární soutěže Františka Halase přinášíme krátký rozhovor s jeho laureátem Janem Delongem.

V posledních dnech bývá vaše jméno skloňováno ve spojitosti se jménem jiným: František Halas. Co ve vás toto spojení – František Halas a Jan Delong – vyvolává?

Vyvolává ve mně především pocity velké zodpovědnosti a úcty. František Halas je pro mne jednou z nejdůležitějších osobností české poezie dvacátého století a například jeho *Staré ženy* mám moc rád a občas si je připomínám.

Čím jsou vám právě *Staré ženy* blízké?

Blízké jsou mi především svou civilností, tematikou a také atmosférou, která mi místy připadala až mrazivě smutná. Také mne donutily k zamyšlení se nad nevyhnutelností stáří a smrti, což možná od člověka v mém věku zní zvláště, ale při čtení *Starých žen* se tomu dá jen těžko ubránit.

Ten mrazivý smutek je cítit i z některých vašich básní. Dá se tedy říct, že například *Dušinec*, *Ponaszymu* či „mužská“ *O synovi na Halasovy Staré ženy* nepřímě navazují?

Je to tak. Ve vámi jmenovaných básních jsem se snažil zachytit stáří a setkání se smrtí, ať už skoro nevyhnutelné, či jen tušené, což, myslím si, bylo i záměrem Halasovým. Dokonce v básních *Dušinec* a *Ponaszymu* jsou lyrickými subjekty právě ony staré ženy.

Mě na Halasovi začal postupem času fascinovat ten jeho rytmický kostitřas. Básně, které od vás znám, jsou psány volným veršem, zdánlivě bez rytmu. Je pro vás při psaní podstatnější obraz, nebo zvuk?

Je to asi ten obraz... I když v poslední době si začínám u básní všimnout i jejich zvukové složky, která mnohdy dodává básním nový, netušený rozměr. Do budoucna bych se chtěl pokusit o propojení obrazu i zvuku, zatím však u mě převládá první jmenovaný.

Pamatujete si svou první báseň (nebo nějaký zlomový okamžik, odkdy jste začal psát)?

Svou první báseň si vybavuji jen velmi těžko, ale jsem si jistý, že začínala verši: „Růže jsou červené, fialky modré...“. Bylo to někdy v páté třídě na základní škole. Pro mne zlomový okamžik přišel až mnohem později, v maturitním ročníku na třineckém gymnáziu, kdy jsem překonal ostych a ukázal několik svých básní naší češtinářce. Ta mě pak směřovala především ke čtení poezie, zejména té klasické, postupem času jsem začal objevovat i současné české básníky a básničky.

Finská 2 + 1: zleva Norbert Závodský, Jan Delong a Jan Nemček. Foto archiv Literárních večerů v Třinci

Můžete jmenovat ty pro vás podstatné?

Jsou to Vladimír Holan, Jaroslav Seifert, Miroslav Holub a samozřejmě František Halas. Pokud jde o ty současné, napadají mne Petr Hruška, Bogdan Trojak, Vít Slíva, Pavel Kolmačka, Jaroslav Žila... Mohl bych takto pokračovat dál, autorů, které považuji za podstatné, je totiž mnohem více.

Všichni vámi uvedení současní autoři působí na Moravě či ve Slezsku... „Do Čech“ to máte z Třince (Ostravy) za poezií daleko?

Bližší jsou mi právě autoři působící na Moravě a ve Slezsku. Ne, že bych neměl rád autory „z Čech“, několik z nich patří mezi mé oblíbené, ale svou poetikou jsou mi opravdu bližší ti „naši“. V jejich básních vždy objevím něco velice povědomého, co ke mně dokáže promluvit mnohem čistším a upřímnějším hlasem. A také díky četným autorským čtením a literárním večerům pořádaných v Ostravě a Opavě je kontakt s místní poezií mnohem intenzivnější.

Sám jste večery poezie začal před časem organizovat i v Třinci. Co vás k tomu vedlo?

Nápad organizovat literární večery v Třinci jsem si přivezl z Ostravy, kde jsem navštívil několik večerů Protimluvfestu. Bylo to v podstatě mé úplně první setkání s něčím podobným, s „živou“ literaturou a řekl jsem si, proč by něco podobného nešlo uspořádat i u nás v Třinci. Takže jsem zkontaktoval mého dobrého kamaráda Mirka Kaletu a zkusili jsme to. První rok jsme se scházeli ve velice komorním seskupení v místní vinárně, kde jsme si četli tvorbu vlastní i našich

oblíbených autorů. Letos jsme si řekli, že naše setkání posuneme dál, více mezi lidi a především pro lidi a začali jsme k nám do Třince zvát autory zavedené a v literárních kruzích známé (v březnu to byli například básníci Dan Jedlička a Jan Kunze z opavského nakladatelství Perplex). Snažíme se také dávat šanci a prostor dosud ne příliš známým tvářím.

Třeba Finské dvojce?

Třeba Finské dvojce, kterou tvoří dva velice nadaní mladí básníci Jan Nemček a Norbert Závodský. Vzpomínám si na naše společné setkání, kdy v Ostravě pořádali autorské čtení Bogdana Trojaka a prezentovali i vlastní básně, už tehdy mne zaujali, i když jsem si přišel poslechnout hlavně Trojakovu tvorbu. Šťastnou shodou okolností jsme se nakonec spřátelili a byl jsem moc rád, že přijali pozvání do Třince na literární večer, který se velice povedl.

Poezie ve své podstatě jistě není o stanovování nějakého pořadí. Co vás vedlo k tomu, přihlásit své verše do literární soutěže?

S účastí na literárních soutěžích, které se týkají především poezie, jsem začal teprve letos. Před Halasem to byla literární soutěž Klementa Bochořáka, kde jsem se umístil na děleném 3. místě, bohužel jsem se nemohl zúčastnit samotného vyhlášení, protože ten den se konal právě zmíněný literární večer v Třinci. A abych odpověděl na vaši otázku, tak pro mne je účast v literárních soutěžích především o možnosti získat zpětnou vazbu na mou tvorbu a setkat se nejen s porotci, ale i s ostatními soutěžícími. Případné ocenění je pak příjemný bonus, který velmi potěší. Jsem rád, že i přes nepřízeň Českých drah jsem se do Blanska dopravil.

Závěrem si společně s Františkem Halasem dovolím ještě poslední otázku: A co básník? V rozhovoru pro *Blanenský deník* jste uvedl, že jím nejste...

Tušil jsem, že na to dojde. Jde o menší dezinterpretaci, kterou bych tímto rád uvedl na pravou míru. Nepovažuji se za básníka „hotevého“, protože cítím, že je stále na čem pracovat. Mám pocit, jako bych byl na začátku dlouhé cesty plné hledání a objevování. Ocenění, kterého jsem dosáhl v literární soutěži Františka Halase, je tak pro mne velkou motivací v tomto hledání a objevování pokračovat. Je to také závazek, nejen vůči mně, ale také vůči případným čtenářům mých básní.

POEZIE

JAN DELONG

DUŠINEC

Stará žena stále tady
dotknutá smrtí
laskavě nabízí
marnou radost v celofánu
i růžový šampus hořkne
při dalším beztvarém úsměvu

a my jsme přímo u toho
netušíme jak dlouho
už nejsme spolu
a jak ještě dlouho
ty kostnaté prsty
udrží život.

PONASZYMU
M.

A zase ona
s tváří co tolik pamatuje
jazykem těžce nasáklým
tím jejím nářečím
snaží se vysvětlit něco podstatného.

Je to zápas
místy až nepatřičně úsměvný
ale když to treť
všechno...

všechno v nás
se chvěje

O SYNOVI

mluvil o něm
a skoro zapomínal
proč tam byl
a v kolik bude vizita
a kdy ho povevou

mluvil o něm
jak miluje všechny ty mašiny
uspěchané rychlíky
mlčící uhelné transporty
jak
prý je po tátovi
a jak
bude mít lepší život
jak
ne na Dráze
jak
on to nejlepší co ho potkalo

mluvil o něm
a na chvíli jako by zapomněl
co bude

~ ~ ~

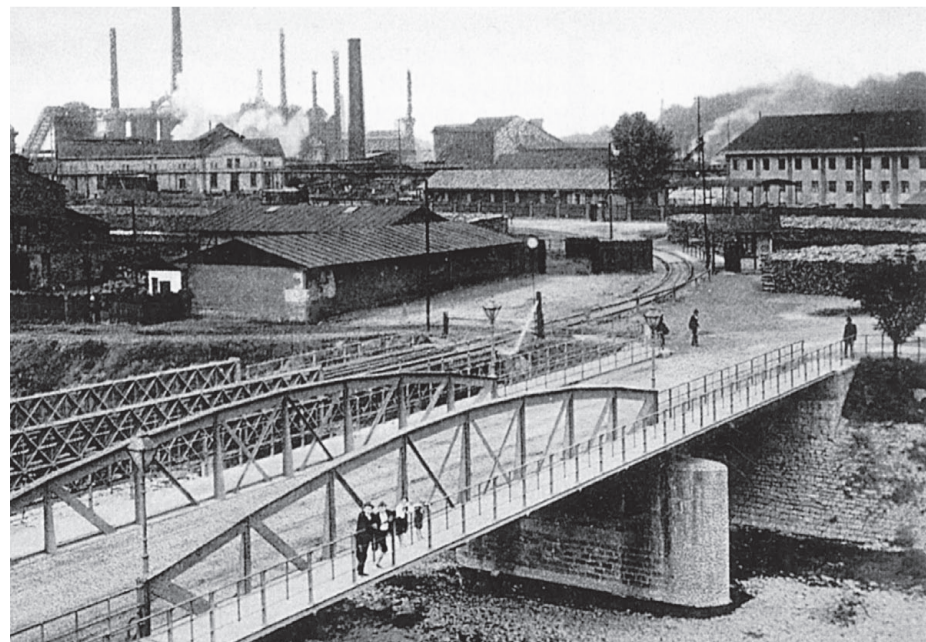
Noc přistižená úplňkem.

Stín jak hadr pohozený
od kraje ke kraji
pukající cesty

... tak strašlivý stín!

Už skoro nevím,
jestli se vůbec dá to v nás,
ty titěrné dušičky
a možná i sazenička strachu,
překlenout.

Jan Delong se narodil 24. října 1989 v Třinci, studuje anglický jazyk a literaturu na Filozofické fakultě Ostravské univerzity v Ostravě.

Industriální Třinec se stává městem poezie. Foto Vlastivěda moravská

Připravil VOJTĚCH KUČERA.

Během chůze Brnem

Brno nabízí procházky po funkcionalistických pokladech města. Nedávno otevřená architektonická stezky lze podrobně prozkoumat v internetové databázi nebo se nechat vést značkami v ulicích a prostřednictvím vypůjčeného mp3 přehrávače nebo vlastního mobilu vyslechnout přímo v místě i komentář namluvený osobnostmi kulturního života.

ONDŘEJ NAVRÁTIL

Na skutečnost, že se brněnští rozhodli vytvořit z meziválečného funkcionalismu svou značku, upozorňuje již racionalistický design městského loga. Tento marketingový tah má své opodstatnění, uvědomíme-li si, že nekorunovanou královnou městské architektury je proslulá funkcionalistická vila Tugendhat. Ta je nyní v rekonstrukci, takže místní mohou občas spatřit fetišistické turisty, jak se snaží vyfotit alespoň mnoho neřikající cíp zdi vyčnívající za zednickými plentami. Nicméně Brno nabízí funkcionalismu chtivým návštěvníkům a nejen jim mnohem více. Vyrazit mohou například po některé z brněnských architektonických stezek.

Kódy k zájmu

Zájem o architekturu a urbanismus mezi širokou veřejností nepochybně roste. Souvisí to zřejmě s probouzející se citlivostí vůči neomaleným zásahům do organismů měst i krajiny, stejně jako rozvíjejícím se důrazem na kvalitu bydlení a aspekty životního stylu. Projevem tohoto společenského směřování je pak také obliba nejrůznějších na architekturu orientovaných pořadů a aktivit, přičemž tento trend lze sledovat i na brněnské lokální scéně. Webové stránky urbanismusbrno.cz si kladou za cíl nabízet mediální prostor pro vyjádření odborníků i laické veřejnosti k architektonickému dění ve městě, Radio R působící na Fakultě sociálních studií pravidelně zařazuje do vysílání architektonický magazín. Prakticky každý podzimní týden může zájemce o architekturu navštívit některou z přednášek či komentovaných prohlídek, které jsou třeba součástí studentského cyklu *Brno hraje na CITY* a konají se v Diecézním muzeu nebo někde jinde. Nyní do tohoto živého prostoru vstupuje také projekt architektonických stezek, který jeho autoři označují za světově unikátní, a v některých ohledech lze tomuto neskromnému přívlastku přisvědčit.

Základní koncepci projektu ilustruje historika, kterou ideový otec projektu Rostislav Koryčánek, jinak také ředitel brněnského Domu umění, popisuje vznik prvotní myšlenky. Procházel se po berlínských muzeích, vybaven dnes již poměrně obvyklým zapůjčeným audioprůvodcem. S jeho pomocí si může návštěvník vyslechnout hlasové komentáře k vybraným dílům, aniž by se musel zabývat luštěním popisek, pendlovat pohledem tam a zpátky mezi textem a dílem. Jako historika architektury Koryčánka napadlo, že podobný systém může fungovat nejen v prostoru galerie, ale celého jednoho města, kde se díly stanou jednotlivé budovy. Tedy již žádné plechové, bronzové či plastové cedule na fasádě domu, ale jen prostý kód namalovaný na chodníku před ním. A v kontaktním bodě půjčený mp3 přehrávač anebo vlastní mobil s internetovým prohlížečem, do kterého si stáhneme komentář. Celý systém je ale ještě o něco složitější, anebo slovy tvůrců komplexnější.

Devět kruhů

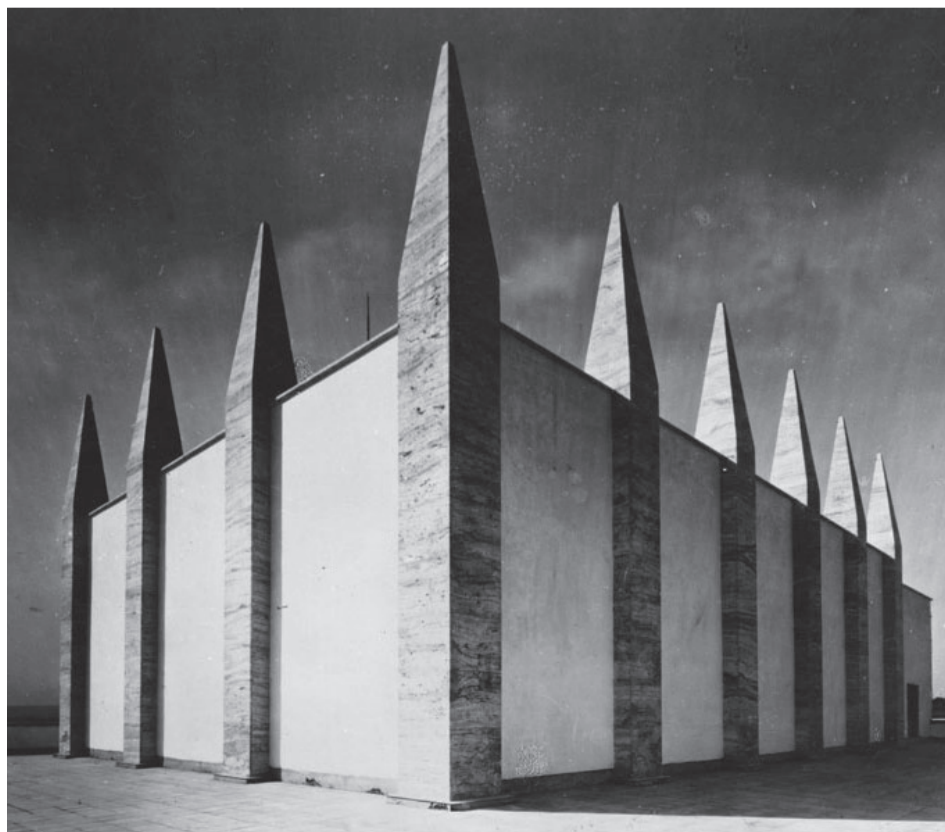
Základem je před nedávnem na internetu zpřístupněný Brněnský architektonický manuál (BAM), který se má na jaře dočkat i tištěné podoby. V něm je popsáno, v plánech, fotografiích a stahovatelných nahrávkách prezentováno na čtyři sta brněnských staveb, vzniklých mezi léty 1918–1945. V drtivé většině se tedy jedná o funkcionalistickou architekturu, přičemž několik nefunkcionalistických zastavení spíše jen ilustruje okolnosti formování tohoto stylu, nebo je skoro výstrahou a příkladem nekompetentního úřednického přístupu (uspěchaná dostavba

Městská ubytovací kancelář. Zdroj Dům umění města Brna, www.bam.brno.cz

Café Esplande. Zdroj Muzeum města Brna, www.bam.brno.cz

Krematorium. Zdroj Muzeum města Brna, www.bam.brno.cz

tehdy čerstvě založené lesnické a zemědělské univerzity). Návštěvník si může vyhledávat stavby podle funkce, autora anebo lokace. Pro větší přehlednost jsou totiž stavby rozděleny do devíti barevně odlišených oblastí, přičemž pro každou je navržena vlastní stezka, po které se může zájemce ubírat. A každá z nich má také svou poněkud odlišnou atmosféru.

Stezka Centrum představuje především reprezentativní sídla finančních institucí, obchodní a administrativní střediska, úzkou fasádu hotelu Avion či dobový fenomén sám o sobě – městské kavárny. Jednu z nejdůležitějších funkcionalistických kaváren, právě zrekonstruovanou a otevřenou Eru, ale můžeme nalézt i dále od centra, v lukrativní čtvrti Černá pole, kde se ostatně nachází i sama vila Tugendhat. Fenomémem meziválečné architektury byla i dotovaná sociální bytová výstavba, především v podobě malometrážních činžovních domů. Ty nalezneme spíše na jižních a východních průmyslových perifériích. Vzrůst dobového důrazu na hygienu a zároveň nevyhovující podmínky dokládá výstavba městských lázní, komplexní obraz městského života doplňují porůznu rozmístěné funkcionalistické školní budovy anebo také krematorium.

Trochu moc krychlí

Za výrazné a inovativní pozitivum takto koncipovaných architektonických stezek můžeme považovat jejich digitální pozadí a audioprůvodce namluveného brněnskými herci. Tím získávají potenciál daleko lépe korelovat se současnými způsoby přenosu a vstřebávání informací než tradiční texty. Také „tajemné“ kódy, sklopeným zrakem potkávané na chodníku, mají v sobě jistý, byť ne příliš využitý, aspekt dobrodružné hry, zábavného „lovení“. Důležitým prvkem je i autory zdůrazňovaná komplexnost, systematická a rozsah projektu, který představuje brněnskou funkcionalistickou architekturu opravdu vyčerpávajícím způsobem. Můžeme ale nalézt i diskutabilnější momenty. Jedním z nich je například fakt, že při otevření manuálu na nás vyskočí v brněnské mapě opravdu hodně teček. Ty zastupují jak skvělé architektury, tak přeci jen obyčejnější stavební produkci. Běžnější návštěvník Brna, který patří do projektem avizované cílové skupiny, může reálně spatřit jen zlomek z nich. Na jednoho je to přeci jen trochu moc „krychlí“ i investovaného času. Bez snahy podsouvat hodnotové soudy by bylo možná vhodné trochu napovědět, možná i vytyčit tlustočárovou stezku, která by spojila z celoměstského hlediska nejdůležitější architektury. Dnes vyznačené stezky jsou vytvářeny spíše pro skutečně zapálené či odborné zájemce, případně místní obyvatele zkoumající vlastní čtvrť. Což cílovou skupinu poněkud zužuje.

Brněnské architektonické stezky jsou každopádně zajímavým a osvěžujícím projektem. Mají možnost stát se platným nástrojem pro poznávání hodnot a historie prostoru, ve kterém se denně pohybujeme. Mohou udělat Brno ještě funkcionalističtější, ještě více městem architektury. Připomenout tradici, na kterou městský establishment moc rád zapomínal. Mohou být inspirativním experimentem, protože vstupují do široké oblasti problematiky naučných stezek obecně. Tedy jistého druhu metod zprostředkování znalostí, zážitků a působení na formování postojů. Protože autoři slibují další rozšiřování, bude zajímavé sledovat jejich práci. A to jak z hlediska uměleckohistorického, tak schopnosti dále rozvíjet a inovovat cesty k oslovení veřejnosti.

Ondřej Navrátil (1980) je historik umění, výtvarník a učitel.

Provizorium patu v dokumentu střední a východní Evropy

Na konci října proběhl patnáctý ročník Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Jihlava. Následující text se ohlíží za dvěma jeho vítěznými snímky.

LUCIE ČESÁLKOVÁ

Dostat se ke snímku *Bakhmaro* jen tak, aniž by člověk věděl, oč přesně jde, jeden by si mýsl, že Pedro Almodóvar začal natáčet ve stylu rumunské nové vlny. Dlouhé, zpravidla tiché statické záběry z interiéru restaurace obložené zářivě zelenými a červenými panely, prostřené pro hosty, kteří nepřicházejí, obydlené personálem, jenž nemá koho obsluhovat. Bizarní barevnost prostředí, almodóvarovská dějová vyprázdněnost, jež paradoxně naplňuje významem každý jednotlivý obraz, jako znak artového filmu. A přitom je *Bakhmaro* filmem dokumentárním, snímek, jenž jeho mladou gruzínskou autorku Salome Jashiovou úspěšně provedl po festivalech dokumentárních filmů napříč celým světem. Po uvedení v Lipsku na DOK Leipzig i ve Spojených státech na prestižním Silverdocs pak *Bakhmaro* zvítězilo na nedávném svátku téhož zaměření v Jihlavě, konkrétně v sekci Mezi moři, zaměřené na středo- a východoevropskou tvorbu.

Sen ve stázi

Půvab *Bakhmara* (jinak název regionu, ale především oné restaurace v provinčním gruzínském městečku) spočívá v tichém pozorovatelském, v tom, že zde ledabyly neúčastněná kamera svou samotnou přítomností vypovídá hlubokou pravdu nejen o mikrosvětě domu, který sleduje, ale i o chudobě a bezvýhodnosti gruzínského venkova a politické situaci země obecně. Personál restaurace nepřestává ani přes více než do očí bijící absenci hostů sál restaurace uklízet a zdobit. I přes tuto snahu udržet podnik jakoby v provozu však většinu zbylého času vyplňuje nečinným čekáním. Sedí u stolů s čistými talíři, příbory a ubrousky stočenými do sklínek. Sem tam něco prohodí. Sem tam a málo. Přesto věří v udržitelnost podniku i ve chvíli, kdy není na platy, ani na zásoby. Svou vytrvale čekající existenci, hledící z okna, hudrující, ale pasivní, modelují zaměstnanci *Bakhmara* anonymní, a přece čímsi univerzální sousoší příslibu změny. Změny, jež je tušená, ale nepřichází, je chtěná, ale nic se pro její uskutečnění nedělá.

Příznačně se tato situace odráží v jedné ze scén, v níž osazenstvo restaurace včetně jinak spíše v kanceláři vyseidávajícího vedoucího láteří nad neutěšeným stavem. Vedoucí neustále, jak v afektu, opakuje, že klíčové je sehnat peníze na nájem. Na logickou otázku neaktivnější servírky, jak to udělat, ale nedokáže odpovědět jinak, než zopakováním předchozího nic neřešícího konstatování. K ničemu podnětějšímu opět nedospějí, přesto jim v jiné scéně

nic nebrání pronášet vizionářské soudy o tom, jak by se do vesnice náramně hodil barbecue bar nebo stánek občerstvení se slunečníky.

Ačkoli se režisérka v podstatě nevzdálí od třípatrové polorozpadlé budovy, jíž je restaurace *Bakhmaro* srdcem, je v jejím snímku nenápadně obsaženo i politikum, které uvědomělý divák za celou věc latentně cítí. V obklopení smíšeným zbožím, kadeřnictvím, příbytky uprchlíků, kanceláří místního úřadu zažijí místní přeměnu cedule Konzervativní strany na Křesťansko-demokratickou stranu i návštěvu jakéhosi politického zástupce. Nic se však nemění, a i zjevná snaha dovolat se v přítomnosti politika pozorností „vyšších“ sil končí nezdarem – vyhýbavými odpověďmi, odbíháním od postaty problému. Úmorně trpělivá rezistence vůči změně v *Bakhmaru* přetrvává i poté, co podnik přejde do jiných rukou. Ani nová červená stříška před vchodem v chudém kraji zákazníkovi do restaurace nenaláká. Jako celek i ve svých dílčích momentech tak snímek zanechává jako klíčový dojem statický obraz života, v němž nachází doslova symbolické propojení banalita i fatalita naděje.

Světlo pro černý kontinent

Bezvýhodnost v docela jiném kontextu reflektoval na jihlavském festivalu dokumentárních filmů shodou okolností i vítěz české soutěže – snímek Martina Marečka *Pod sluncem tma*. Podobně (a v případě tohoto autora netypicky) pozorovatelský snímek, oceněný krom výše uvedeného též Cenou diváků a Cenou Silver Eye pro celovečerní dokument, udělovanou nejzajímavějšímu snímku trhu East Silver při Institutu dokumentárního filmu, putuje spolu s Tomášem Tožičkou a Milanem Smržem coby rozvojovými pomocníky do zambijského Musaku. Snímek pod vnější slupkou každodennosti kontrol a oprav elektrického vedení, jež Tožička se Smržem v Musaku instalovali během své předchozí návštěvy, tematizuje otázku střetu dvou zcela odlišných mentalit. Nálezy poníčených rozvodů, zdvořile naivní, v mnoha momentech však až neuctivě kořistnický přístup místních k rozvojové pomoci, paradoxy „přezásobení“ elektrickými spotřebiči v domácnostech a neexistující vzájemné spolupráce obyvatel prokládají komentáře obou hlavních protagonistů – de facto vnitřní monology, jež jsou záměrně, pro film, pronášené nahlas, s upřímností neohlížející se na politickou korektnost, či nekorektnost. Právě bezprostřední reakce na stav zařízení, o něž se Musacané nedokázali správně postarat, spolu s uměřeným jednáním a hodnocením situace snímek příjemně oživují.

Salome Jashiová, *Bakhmaro*, 2011. Zdroj www.dokument-festival.cz

Mareček si vtipně, metaforicky a přitom velmi přirozeně, nenásilně a na několika rovinách pohrává se vztahem světla a tmy a otázkou jejich slučitelnosti, jež je velmi trefně zakomponována i do názvu filmu (*Pod sluncem tma*). Rozvíjí ji na rovině obrazu i tématu, když za prvním plánem dokumentace výsledků elektrifikace musacké školy a nemocnice v drobných zmínkách natukává (a v důsledku v podstatě popírá) kolektivním povědomím hojně pěstovanou paralelu mezi elektrifikací, rozvojovou pomocí a světlohoštvím coby spásitelským misiónářstvím. Téma a metoda se v Marečkově filmu navíc vhodně propojují v tom, že ani jedno nepodporuje tradiční způsoby referování o problematice třetích zemí. Jak skutečnost, že obyvatelé Musaku nedokázali pomocnou ruku, již jim český projekt podal, uchopit dostatečně silně a především zodpovědně, tak neúčastněný, den po dni lineárně postupující pohled kamery,

podpořený svéráznými naturely Tožičky a Smrže, se přiči jak emoce a soucit vydírajícímu hymnu o chudobě, tak jakékoli postkoloniální interpretaci. Jako takový, zbavený „klišovitých“ brýlí, intenzivněji ponouká k obecnějším otázkám, k dodatečnému, „pofilmovému“ tázání po tom, proč se nám může zdát jednání Afričanů nepochopitelné, ne-li nevděčné. Markantněji se tak totiž obnaží i naše deformace stereotypem.

Bakhmaro (Gruzie, Německo 2011). Námět, režie, kamera: Salome Jashiová. Strih: Derek Howard. 58 min.

Pod sluncem tma (Česká republika, 2011). Námět, režie, strih: Martin Mareček. Kamera: Jiří Málek. 81 min.

Lucie Česálková (1983) je publicistka a historička filmu.

Křehkost povýšená na princip

Markéta Irglová (1988), písničkářka z Valašského Meziříčí, v současné době žijící v New Yorku, má přes své mládí za sebou příběh jako z filmu. Letos vydala své první album *Anar*.

JIŘÍ PLOCEK

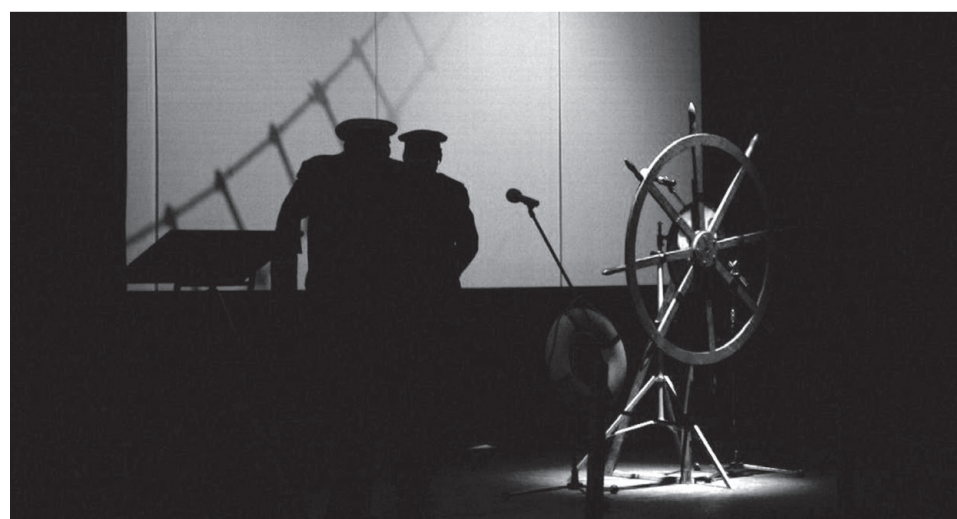
První Češka, která získala Oscara za rok 2007 (spolu s Glenem Hansardem za píseň *Falling Slowly*), a zároveň jeho nejmladší držitelka v hudební kategorii. To jsou reklamní slogany, na nichž by se dala stavět kariéra. Za nimi se však skrývá příběh, který se světem přímočarého showbusinessu příliš společného nemá. Pamatuju si mladičkou Markétu, jak obdivně upírá oči na svého hrdinu Glenu, charismatického kytaristu a zpěváka, a splývá s ním téměř dokonale v jeden hlas při prvním vystoupení na pódiu telčského zámku. Glen Hansard (1970), ve své vlasti populární tvář skupiny The Frames, ujížděl do České republiky užívat si anonymity, přítel a pouličního hraní, jež mu v Irsku už nebylo souzeno. Zde potkal Markétu, která se stala jeho múzou a muzikantskou partnerkou. Po natočení filmu *Once*, z něhož pochází oceněná písnička, dokonce družkou. A tady se příběh láme. Glen je nespoutatelný živel a Markéta přes svou málomluvnost a nenápadnost ukázala, že má vlastní hlavu. A že se neztratí, ani když se v roce 2009 jejich umělecké i životní cesty rozešly. To, co v duu s Glenem bylo na pódiu vítaným kontrastem – proti jeho živelnosti, strhující energii a dynamice stála zdrženlivá křehkost, měkkost, řeklo by se až hebkost – právě to Markéta povýšila na princip svého písničkářského bytí. Na albu *Anar* (persky „granátové jablko“) ji doplňuje iránská zpěvačka Aida Shahghasemi s podobně subtilním projevem. Písňový materiál, který by se jistě dal producentsky zpracovat s potřebnou dávkou sentimentu a studiových efektů v podstatně

posluchačsky podbízivější podobu, odpovídá ve výsledku tomu, čemu se říká nezávislá hudební produkce a z čeho Markéta Irglová a koneckonců i Glen Hansard vyrostli. Nahrávka zní přirozeně, nenásilně, nic z ní nevyčnívá, Markétin hlas se proplétá hudebním předivem občas na samé hranici srozumitelnosti, ale to vůbec nevádí, protože pocitové texty v angličtině tak sublimují do celkové nálady, kterou k sobě musí člověk nechat chvíli přicházet. První poslech je příjemný, ale neohromující. To není hudba pro hitové rádio, ani pro velké festivaly. Její niterná dimenze působí jinak: opakovaným poslechem prostupuje nanejvyšší přirozeně skrze bránu smyslu a získává si posluchačovu duši. Natrvalo.

Markéta Irglová: *Anar. Indies Happy Trails 2011* (v licenci ANTI INC. 2011).

Foto Sion Fullana

Ze slavnostního zahájení jihlavského festivalu. Foto Antonín Matějovský

Vůdčí osobnost romantického národopisu

Takto nazval Karla Jaromíra Erbena literární historik Jiří Horák a jistě nebyl daleko od pravdy. 7. listopadu uplynulo již 200 let od narození tohoto významného básníka, historika, archiváře, sběratele a vydavatele lidových písní a pohádek, obrozence tělem i duší.

JANA MLATEČKOVÁ

Karel Jaromír Erben (1811–1870), rodák z Miletína, se po absolvování gymnázia v Hradci Králové dal na studia práv a filosofie v Praze. Již od mládí se však u něj projevovalo básnické a hudební nadání a zájem o lidovou kulturu, který se později zhmotnil v jeho četných sbírkách lidových písní, pohádek a pověstí, ale i v jeho autorské tvorbě.

František Palacký mu svěřil k prepisu rukopis Pavla Skály ze Zhoře, později i zpracovávání panských archivů. Tak se Erbenovi naskytla příležitost poznat lidové prostředí a jeho kulturu v různých krajích Čech. Podle A. Grunda, autora erbenovské monografie z roku 1935, „školení na Skálově zpevnilo přirozený jazykový cit podkrkonošského rodáka. (...) Erbenův zájem o vše starožitné a historické (...) rozšiřuje se na ústní podání. (...) zapisuje pověsti, ale především písně, k nimž měl vztah nejvřelejší.“

Byl člověkem téměř renesančních rozměrů – básník, spisovatel, sběratel, historik, archivář. A právě funkce sběratele artefaktů lidové kultury a slovesnosti je pro současný obor Evropské etnologie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity klíčová.

Byl také pečlivým vydavatelem základních pramenů a starších literárních památek. Stěžejním dílem v této oblasti jsou *Regesta diplomati-ca nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae I. Annorum 6500–1253* obsahující 1358 listin.

Miletínský rodák ze severovýchodních Čech se stal záhy rovnocenným pomocníkem a spolupracovníkem Františka Palackého. Odborná činnost však brzy potlačila básnické sklony.

Přesto je Karel Jaromír Erben v literární historii několika generací zapsán především svým básnickým dílem – *Kyticí*, nadčasovým dílem, o jehož hodnotě svědčí i snaha o další umělecké zpracování ve formě komiksu či filmu.

Kéž nám skromná mateřídouška cestu ven do širých zemí ukáže...

Jana Mlatečková (1972)
je historička umění a etnoložka.

KYTICE

Zemřela matka a do hrobu dána,
sirotky po ní zůstaly;
i přicházely každického rána
a matičku svou hledaly.

I zželelo se matce milých dítek;
duše její se vrátila
a vtělila se v drobnolistý kvítek,
jímž mohyla svou pokryla.

Poznaly dítky matičku po dechu,
poznaly ji a plesaly;
a prostý kvítek, v něm majíc útěchu,
mateřídouškou nazvaly. –

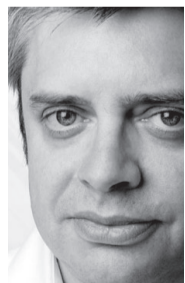
Mateřídouško vlasti naší milé,
vy prosté naše pověsti!
Natrhal jsem tě na dávné mohyle –
komu mám tebe přinéstí?

Ve skrovnou já tě kyticí zavážu,
ozdobně stužkou ovinu;
do širých zemí cestu ti ukážu,
kde příbuznou máš rodinu.

Snad že se najde dcera mateřina,
jíž mile dech tvůj zavoní;
snad že i najdeš některého syna,
jenž k tobě srdce nakloní!

Literární ukázka

Tuláci

Paul Harding (1967) vedl kurzy tvůrčího psaní na Harvardu a na Univerzitě v Iowě, kterou sám předtím absolvoval. V letech 1990–1997 působil jako bubeník v kapele. Za svou prozaickou prvotinu *Tuláci* získal v roce 2010 Pulitzerovu cenu.

George Crosby se rozpomínal na spoustu věcí, když umíral, ale nebyl schopen vybavit si je ve správném sledu. Kdykoli se zadíval na svůj život a chtěl ho přehlédnout jako celek, jak by to podle jeho soudu měl každý člověk na konci své cesty udělat, viděl jen nezřetelnou plochu, v níž jednotlivé kamínky mozaiky kroužily, tančily a všelijak se přeskupovaly, a přestože se vždy skládaly z rozeznatelných odstínů barev, povědomých prvků, molekulárních jednotek a důvěrně známých proudů, byly zároveň nezávislé na jeho vůli, a kdykoli se je pokusil

nějak posoudit, ukázaly mu obraz zcela odlišného člověka.

Sto šedesát osm hodin před svou smrtí se George Crosby protáhl sklepním okénkem do metodistického kostela v městečku West Cove a rozezněl zvon v předvečer Svátku všech svatých. Pak čekal ve sklepech, jestli mu otec přijde dát výprask. Jenže otec se smál, až se za břicho popadal, jelikož George si vycpal kalhoty starými čísly *Saturday Evening Post*. U večere seděl tiše jako pěna a bál se podívat na matku, protože bylo už jedenáct hodin a otec ještě nebyl doma, a matka je přesto nutila sedět nad vytydlým jídlem. Pak se oženil. A pak se odstěhoval. Patřil k metodistům, kongregacionalistům a nakonec unitářům. Rýsoval stroje a učil technické kreslení, přežil několik infarktů, jezdil se spolužáky z průmyslovky po nové dálnici, ještě než ji otevřeli, učil matematiku, získal diplom na pedagogické fakultě, pracoval jako hospodář na střední škole, každé léto se vydával s kamarády z pokeru – doktory, policajty a učiteli hudby – na sever muškařit, koupil si v sousedském bazaru rozbité hodiny z osmnáctého století i s návodem k opravě, šel do důchodu, jezdil

na skupinové turistické zájezdy do Asie, Evropy i Afriky, třicet let opravoval hodiny, rozmazloval vnučata, dostal Parkinsona, cukrovku a rakovinu a nakonec skončil na nemocniční posteli uprostřed svého obývacího pokoje, přesně na místě, kde stával jídelní stůl nastavený dvěma náhradními deskami pro prázdninové hosty.

George si nikdy svého otce v duchu nepředstavoval. Občas, když opravoval hodiny a nové péro, které se snažil zamáčknout do pérovníku, se uvolnilo z hřídele a vylétlo ven a přitom mu pořežalo ruce a někdy poškodilo zbytek soukolí, tehdy se mu před očima zjevil obraz otce, jak leží na zemi, kope nohama do židli a krčí koberec, ze stolů padají lampy a on buší hlavou do podlahy a zatíná zuby do kusu dřeva nebo Georgových prstů.

Matka pak žila v Georgově domácnosti až do své smrti. Čas od času, většinou u jídla, neboť tohle místo si přivlastnila, když ji bývalý manžel přečtyračil a nechal jen tak sedět u stolu i s jejími plány, jak ho zavřít do ústavu, tak tehdy vzpomínala, jaký kdysi býval jeho otec větroplach. Nakládala si u snídaně do úst ovesnou kaši, a po každé když páčila lžící ze sevření umělého chru-pu, zuby jí hlasitě cvakly a ona mlaskla a řekla

něco jako: Cha, prý básník! Byl to tůlpas, tlučuba a potrhálek, s těmi svými záchvaty a tak.

George už své matce její tvrdé srdce dávno odpustil. Kdykoli si uvědomil, od čeho si svým hořekováním vlastně ulevuje, přemohly ho slzy a po chvíli vzhlédl od titulků ranních novin, naklonil se k ní a políbil ji na čelo vonící kafrem. Ona jeho gesto pravidelně odmítala: Jen se mě nepokoušej utěšit! Ten chlap mi jednou provždy zkazil život. Zatracenej blázen! I to však George jistým způsobem upokojovalo; její věčné litanie jí dělaly dobře a připomínaly jí, že tenhle život už je nenávratně pryč.

Na smrtelné posteli zatoužil George ještě jednou svého otce spatřit. Chtěl si ho aspoň představit. Jenže kdykoli se pokusil soustředit a vrátit zpátky, kdykoli se chtěl ponořit opravdu hluboko a co nejdál od přítomnosti, nějaká bolest nebo hluk, kdosi otáčející ho z boku na bok, aby mu mohl vyměnit povlečení, jedy z rakovinou prožraných ledvin, po nichž mu housta-la a černala krev, ho znovu přitáhly zpátky do usouzeného těla a zašmodrchané myslí.

Paul Harding: *Tuláci*. Překlad Zuzana Mayerová. Odeon 2011, 168 stran.

Literární police

Jakub Čermák

STROBOSKOPY

Kniha Zlín 2011, 152 stran.

„Ne, ještě ne, ještě nedovedu vejít do dne, nesvedu být málo, ještě je mě ve mně hodně, ještě nedovedu vejít do dne,“ zpívá Jakub Čermák v jedné ze svých písní z CD *Tolik srdcí*. Autor přes své mládí (1986) vešel do světla literárně-hudebního již před vícero lety, je tedy již postavou známou a v mnoha směrech aktivní. *Stroboskopy* jsou třetí Čermákovou básnickou sbírkou a tvoří je převážně delší texty, ve kterých sice autor

často nesvede být málo, ještě je ho v něm hodně – někdy se básnické sdělení rozpustí v kupení dalších vizí a metafor – ale uřkne obrazností, metaforickým chrlením i citem pro zvuk slov. Hojně onomatopoeie i aliterace zaznívají ještě více ve starších písňových textech: „jsem zvíře chycené, zahnané do kouta, ale slibuju, že nezavřu, že další zvíře nezavřu, že zvířený prach obrátím a nespoutám, že zavřu kohouta.“ Ale zvuk se prosazuje i v básních, kde nekřičí. „ženu co žila s jeleny / provlékli železem / a pověsili místo zvonu / ale jak zněla! / poslouchám u okna

sníh / oklikou padá / z jezera.“ Tak jako v písních i ve *Stroboskopech* najdeme verše věnované básníkovi otci, Miroslavu Wankovi, citaci, parafrázi textů hudební skupiny Už jsme doma. Sbírkou není básnickým vrcholem, účinně doplňuje mozaiku výrazného talentu.

-pk-

Adam Votruba

PRAVDA U ZBOJNÍKA

Scriptorium, Praha 2010, 500 stran.

Historik, etnograf i všestranný a originální publicista Adam Votruba se ve své práci pokouší o analýzu populárního fenoménu zvaného zbojnictví. Rozšířená podoba disertační práce s podtitulem *Zbojnictví a loupežnictví ve střední Evropě* vychází z podrobného rozboru bohatého folklorního materiálu; autor dovozuje, že lidové podání zpracovává téma zpravidla strážlivě, na základě autentické zkušenosti s pasci, kteří museli bojovat o holé přežití i s využitím těch nejbezohlednějších metod. Teprve profesionální spisovatelé začali od dob romantismu dělat z loupežníků idealistické bojovníky za národní a sociální spravedlnost. Autor se zabývá také zdánlivým paradoxem, že kult zbojnictví nejlépe kvetl v dobách všeobecné konformity (biedermeier, normalizace), kdy sloužil jako užitečný ventil pro středostavovské frustrace.

-jg-

PÍSNĚ Z OSTROVA VÁŽEK

Výběr básní ze Sbírky bezpočtu listů.

Překlad Antonín Václav Líman,

Vyšehrad 2010, 123 stran.

Kniha *Písně z Ostrova vážek* představuje výběr básní z klasické japonské antologie básní napsaných ve 4.–8. století. Kompletní

text, nesoucí název *Manjóšú (Sbírka bezpočtu listů)*, obsahuje více jak čtyři tisíce básní několika stovek autorů; byli to muži i ženy z rozličných společenských vrstev. Zaslouhou překladatele A. V. Límana vyšla v plném znění celá antologie v češtině už v roce 2001; stávající výběr je knížečka kapesního formátu, do níž Líman vybral a poznámkami doprovodil reprezentativní básně, které postihují základní témata, o něž se opírala japonská poezie a mezi které patří inspirace krajinou, posvátnými horami, mořem, květy, stromy a ptáky, putováním a v neposlední řadě i posvátným nápojem saké.

-ms-

George Orwell

DENÍKY (1931–1940)

Překlad Hana Rogalewiczova,

Vladimír Rogalevicz,

Argo 2011, 368 stran.

Po knize *Cesta k Wigan Pier*, která popisuje pracovní podmínky dělníků v severoanglickém hornickém městečku v roce 1936, vydává Argo deníkové záznamy od roku 1931 do již válečného roku 1940. Britský novinář, esejista a autor antiutopických alegorických románů *Farma zvířat* a *1984* ve svých zápiscích popisuje všední život, chod malého hospodářství a péči o zahradu, ale také komentuje politickou situaci předválečných let a počátku války. V odbočkách však text přechází k filosofickým úvahám a komentářům. Jde o první souborně vydané deníky autora a římská číslice v názvu napovídá, že edice bude pokračovat.

-vd-

Kao Č'-šeng:

ZA ČÍNU SPRAVEDLIVĚJŠÍ.

Můj zápas jako právníka s největším komunistickým státem světa.

Nakladatelství Marek Belza, Krásná Lpa 2011, 208 stran.

V ediční řadě Iustitia vydává Marek Belza knihy, které jsou věnovány křiklavým případům porušování práva a spravedlnosti. Tato kniha byla příčinou konfliktu na Slovensku: Aktivisté se ji snažili doručit velvyslanci. Případ čínského právníka Kao Č'-šenga je pro Evropana vpravdě těžko uvěřitelný a ukazuje, jak hluboké může být bezpráví v totalitním státě, kde jednotlivec znamená nic, zato státní administrativa disponuje vším a je paranoidní a nevyčitatelná. Už popis dětství autora v jeskynním příbytku s jeho otřesnou chudobou a doslova vydřené cesty ke vzdělání naznačuje, že máme před sebou výjimečného člověka. Též se tu ukazuje, jak klamné projekce může západní člověk mít, posuzuje-li Čínu podle vnějších ekonomických ukazatelů. Brutalita při mučení a svévole tajné policie jdou zvláště v případě příznivců hnutí Falun Gong za všechny meze. O to více je třeba obdivovat nezdolnost právníka, který hájil chudé lidi, různě postižené, lidi přicházející do Pekingu s peticemi proti útlaku úřadů a nakonec se ujal perzekuovaného Falun Gongu. Vydává svědectví nejen o tom, ale i o vzrůstajícím hysterickém teroru své osoby i rodiny ze strany státních orgánů. V současné době je ve vězení.

-jp-

kulturystyka

LITERATURA

15. listopadu 2011 zve Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity na setkání s básníky **Petrem Hruškou** a **Pavlem Kolmačkou**, které se koná od 17.30 v sídle fakulty na Poříčí v Brně, posluchárna číslo 30.

16. listopadu 2011 bude v Městské knihovně Náchod od 18.00 číst své texty **Miloň Čepelka**: básník, filmový scenárista, písňový textař a herec Divadla Jarry Cimrmana.

24. listopadu 2011 se koná v olomoucké Hospodě

U Musea (známější jako Ponorka) **Noc básníků**, tradiční múzobraní o několik mázů piva otevřené všem příchozím. Začátek v 19.00, konec nelze ani odhadnout.

DIVADLO

15.–20. listopadu 2011 pořádá pražské Divadlo Archa ve spolupráci s Divadlem z Pasáže Banská Bystrica a pod patronátem Jiřiny Šiklové mezinárodní festival divadla se sociálním přesahem **Akcent**. Vystoupí Královské vlámské divadlo, Michael Romanyshyn a další.

HUDBA

17.–19. listopadu 2011 se koná v Šumperku šestnáctý ročník hudebního festivalu **Blues Alive**. Hlavními lákadly programu jsou Kenny Wayne Shepherd,

Zuzana Suchánková a skupiny Křídél divých Adamov či Boogie Chillii.

19. listopadu 2011 promítá od 18.45 kino Metropol v Olomouci přímý přenos opery Philipa Glasse **Satyagraha** z Metropolitní opery v New Yorku. Minimalistické hudební drama z roku 1980 pojednává o životě a názorech Mahátmá Gándhího, Lva Nikolajeviče Tolstého a Martina Luthera Kinga. Vstupné 300 Kč.

FILM

24.–30. listopadu 2011 se koná v devíti městech České republiky 14. ročník **Festivalu francouzského filmu**. Z nabídky lze doporučit aktualizovaný remake slavné Knoflíkové války, znovuuvedení Kieslowského poetického snímku *Dvojitý život Veroniky* nebo

nejnovější dílo Xaviera Durringera *Dobývání moci*, které se snaží umělecky zpracovat osobnost Nicolase Sarkozyho a jeho způsob prezidentování.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ

4.–26. listopadu 2011 je v Českém centru Praha k vidění výstava **PRD HO, Umění komiksu, komiksovost v umění**; svá díla představí Josef Bolf, Karel Jerie, Lucie Lomová, Petr Nikl a další. Výstava je součástí festivalu Komiksfest.

25.–27. listopadu 2011 se ve Zlíně koná přehlídka současného designu **Československý kulturák**. Součástí bude koncert ukrajinské etnoelektronické skupiny Zapaska nebo výstava neoriginálnějších knižních obálek.

INZERCE

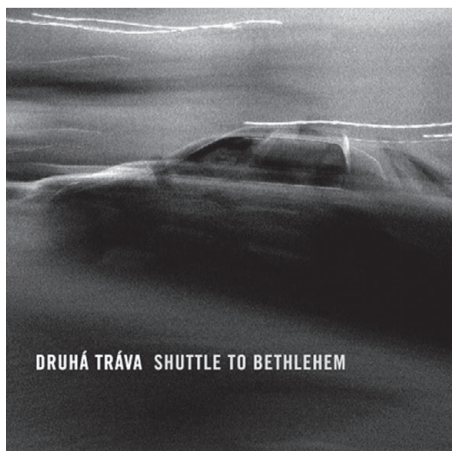
Druhá tráva

Shuttle to Bethlehem

V roce svých dvacátých narozenin vydává Druhá tráva už druhé studiové album. Po CD *Marcipán z Toleda* (Universal 2011), kterému dominovaly písně s českými texty Roberta Křesťana, vychází u Indies Happy Trails převážně anglicky zpívaná kolekce *Shuttle to Bethlehem*.

kat. č. MAM659-11

www.indiesrec.eu

Intelligent Software Solutions

... přináší UŽitek !

Otázka pro: Co se vám s odstupem vybavuje při vzpomínce na listopad 1989?

Otu Nepilého

Masově se po 17. listopadu 1989 změnilo myšlení a vnímání reality. Lidé si přáli změnu a řada z nich nespala a jednala. Pro mne je to i úžasný československý festival Wrocław 3.–5. listopadu 1989 s Karlem Krylem a mnoha dalšími písničkáři z emigrace, ale také otevření hranic do západního Berlína 9. listopadu 1989, kam jsem se zázkazem a vlastní vůlí dostal v davu východních Němců. Pak zákaz výstavy o Berlíně, den před 17. listopadem na srazu Jonáš klubů. 19. listopadu mi ředitel hvězdárny zabavil klíčky od vitríny na Náměstí Svobody, kam jsem umístil citát Mikuláše Koperníka, že bez svobody myšlení nemůže člověk a lidstvo poznávat skutečné zákonitosti přírody a řád světa. A pak už jsem viděl cinkat klíči i ty, kteří ještě nedávno sloužili režimu a snad jsem chvíli věřil v lepší svět, svobodu, lidskost i lepší časy.

Ota Nepilý (1962) je fotograf.

F E J E T O N A R M Á N A P E T K E H O

Držet krok s pokrokem

„Ááááá, uuuuu, bůuuu, béééé,“ řev dítěte se nels místností, domem, vesnicí. Dítěti je osm měsíců, neřekne, co ho bolí, jak moc ho to bolí a zda řev je úměrný nemoci a dospělí jsou vdešení oprávněně. Naneštěstí řev propukl před desátou večerní, a tak diagnózu a léčebný postup musí stanovit někdo z rodiny. „Není to na volání pohotovosti, v podobných případech se osvědčil panadol,“ prosadila se babička. Leč ouha, příslušná krabice je sice plná prošlých léků, ale právě sirup panadol-baby chybí. No, jaké štěstí, že naše vesnička je vzdálená pouhých patnáct kilometrů od krajského města Jihlavy. Teprve v těchto případech člověk rád docení význam, nezastupitelnost a především hřejivou blízkost krajského města. „V supermarketu mají otevřeno nonstop a je tam lékárna,“ dostávám cestou k autu pokyny. „Kdyby náhodou byla zavřená, na dveřích každé lékárny v krajském městě je rozpis, která z nich má tuto noc službu,“ pokračují instrukce. A tak provázen moudrou radou a křikem dítěte беру na sebe roli záchránce. Vždyť je to tak jednoduché, jsme na kraji krajského města. V supermarketu měli skutečně otevřeno, ale ne v lékárně. Nevadí, ve městě jich prosperuje dalších sedm. Ty tam jsou časy, kdy se dalo spolehnout pouze na lékárnu na náměstí (Míru) a na lékárnu v nemocnici. Jenže na temných dveřích supermarketové lékárny není ani zmínka o nočních službách.

V tuto chvíli mi opravdu nepomohou ani letáčky, nabízející clavin na erekci, ani prostamol. Dítě je sice chlapec, ale onemocnění prostať ho ještě v jeho věku nedostalo. Breč určitě z úplně jiného důvodu. Není třeba propadat panice, musím uvažovat strategicky. Supermarkety nebudou zapojené do systému zdravotní pomoci občanům města a kraje. Neobjíždím další blízké lékárny a jedu rovnou k centru lékařské pomoci, do krajské nemocnice. Zamčené dveře nemocniční lékárny se téměř neliší od supermarketových. Žádná informace o službě, jen leták na léčení prostaty vystřídala nabídka na pomoc při onemocnění kloubů. Snad očekávali, vtipálci, že budu zběsile bušit pěsti do dveří lékárny, až budu na klouby něco potřebovat, alespoň náplast. No, trochu se nám splnění úkolu zaplétá, ale nemohu se vrátit s nepořízenou. Zaposlouchám se... dítě asi stále pláče. A slepička také lítala od čerta k ďáblu, aby sehnala kolabujícímu kohoutkovi trochu vodky. V nemocnici určitě budou vědět, která z lékáren má noční pohotovost. Naštěstí jsem narazil na příjemnou a informovanou sestru, která přes pozdní večerní hodinu byla ochotná vysvětlit mi, jak se věci mají. Předně mi řekla, že žádná lékárna v krajském městě nedrží pohotovost. Za druhé, že chyba je na mojí straně. „Nechci vám přímo nadávat a kritizovat vás za vaši nezodpovědnost,“ rozhořčovala se sestra,

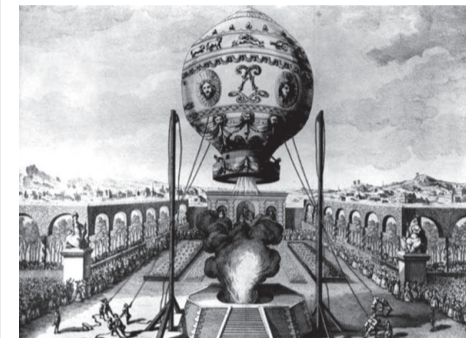
„ale v dnešní době musí mít každý doma potřebnou zásobu léků na základní onemocnění a potíže pro děti i dospělé. Tuto zásobu musíte kontrolovat a pravidelně obnovovat! Navíc jste totálně zaspal dobu! Já například již dávno léky nepoužívám. Proti horečce používám ledové zábaly, na zimu si nachystám jitrocelový sirup proti kašli, mátu užívám při trávicích problémech, na sračku mám muškátový květ.“ Neřekla průjem, snad abych jí porozuměl. „Když nemůžu usnout, беру meduňku, při potížích s močovou soustavou okusují lichořeřišnici. Ostatně, květy rostlin jsou často vynikající léčba! Spásám sedmikrásky, přestože jsou hořké. A když dostanu kytici růží (plachý úsměv), tak ráda květy posvačím, protože obsahují polyfenoly, které působí proti onemocnění kardiovaskulární soustavy.“ Jako omámen nějakou léčivou bylinou s delta-9-tetrahydrocannabinolem, vracím se k nemocnému dítěti, aniž bych splnil jednoduchý úkol. V hlavě mi bzuní, že kdo jí cibuli, tam nechodí lékař, a kdo asi přijde k požirači česneku alespoň na Vánoce... a že na močové kameny je čekanka a na žlučové dobromysl. Blízkost krajskému městu je úžasnou výhodou. Má výchovný význam. Když byla Jihlava pouze okresní, lékárny sice fungovaly i v noci, ale nyní si konečně uvědomuji, jak jsme na vesnici zaostali a že pokrok tentokrát vyrazil tím správným směrem.

KALENDÁRIUM

bylo

23. listopadu 1457 uprostřed svatebních příprav náhle zemřel Ladislav Pohrobek; jeho smrtí se rozpadlo nedávno vytvořené habsburské česko-rakousko-uherské soustátí.

21. listopadu 1783 se uskutečnil první let člověka horkovzdušným balónem, který vytvořili bratři Montgolfierové. Nad Paříží se po dobu pětadvaceti minut vznášel lékař Jean-François Pilatre de Rozier a François Laurent, markýz z Arlandes.

16. listopadu 1849 byl F. M. Dostojevskij odsouzen k trestu smrti za svou protivládní činnost v ruském kroužku opoziční mládeže, tzv. petraševců. Spolu s ním bylo odsouzeno dalších dvacet osob. Poprava byla v poslední chvíli přerušena a trest smrti jim byl změněn na nucené práce.

18. listopadu 1862 byl zahájen provoz v Prozatímním divadle v Praze, které suplovalo českou scénu (až do otevření Národního divadla); od roku 1864 uvádělo denně česká představení.

21. listopadu 1877 ohlásil Thomas Alva Edison vynález fonografu, tedy prvního přístroje k záznamu a přehrávání zvuku.

14. listopadu 1935 oznámil prezident T. G. Masaryk úmysl abdikovat na svůj úřad, bylo mu 85 let; za nástupce doporučil Edvarda Beneše. Oficiálně abdikoval o měsíc později.

15. listopadu 1939 se v Praze na Albertově konalo smuteční rozloučení se studentem Janem Opletalem, který byl zastřelen při protinacistické demonstraci; vyznělo jako spontánní masová demonstrace proti okupantům.

V noci z **16. na 17. listopad 1939** nařídili nacisté razie ve studentských koležích v Praze i Brně; došlo k zatykáni a devět studentských funkcionářů bylo v Praze v ruzyňských kasárnách bez soudu popraveno, dalších 1050–1070 studentů bylo deportováno do koncentračních táborů. Z Hitlerova příkazu byly uzavřeny české vysoké školy. 17. listopad se stal symbolem boje mladé generace proti totalitnímu režimu.

17. listopadu 1989 začala v Praze na Albertově v 16 hodin řádně ohlášená a povolená studentská manifestace k uctění památky Jana Opletala za účasti asi patnácti tisíc vysokoškoláků. Na Národní třídě pak došlo k brutálnímu zásahu příslušníků VB a SNB. Ten vyvolal všeobecné rozhořčení veřejnosti a bezprostřední protestní akce, které přerostly ve státní převrat.

17.–18. listopadu 1990 zavítal do Prahy (poprvé v historii) americký prezident; byl jím George Bush.

www.kulturni-noviny.cz

MÁM ZÁJEM O PŘEDPLATNÉ KULTURNÍCH NOVIN

Roční (čtrnáctideník – 26 čísel, 12 stran) **650 Kč**

Jméno Příjmení (firma)

Adresa PSČ

E-mail:

Datum Podpis

KULTURNÍ NOVINY 11/2011.
Vyšlo 14. listopadu 2011.
Vydavatel: Kulturní noviny – vydavatelské a mediální družstvo, Bratislavská 48, 602 00 Brno.

Registrace periodického tisku:
MK ČR E 19722, ISSN 1804-8897.

Redakce: Jiří Plocek – šéfredaktor,
Veronika Dopitová, Martina Schneiderová,
Iveta Šedová, Jakub Grombíř, Petr Kovář.

Korektury: Světlana Kopřivová,
Martina Vohrálková.

Typografie: Miroslav Švejda.
Návrh logotypu: Pavel Brabec.
Kresby: Aleš Čuma.
Tisk: Ringier Axel Springer Print CZ.

Informace o distribuci: druzstvo@kulturni-noviny.cz.
Informace o předplatném: info@kulturni-noviny.cz.
Kontakt na redakci: redakce@kulturni-noviny.cz.

Projekt se uskutečňuje za finanční podpory
Ministerstva kultury ČR.
Vydáno za finanční podpory statutárního města Brna.

B | R | N | O